

Colloquium

DE INZET VAN EEN
DUURZAME EN SUCCESVOLLE
ENERGIETRANSITIE

BELGISCHE SENAAT - 29 NOVEMBER 2016

Handelingen

**De inzet van een
duurzame en succesvolle
energietransitie**

Belgische Senaat - maandag 29 november 2016

Inhoudsopgave

De inzet van een duurzame en succesvolle energietransitie	9
Inleiding	9
Oproep door de twee federaties voor een geïntegreerde, coherente energievisie	13
De visie van Belgische bedrijven	16
Energie-efficiëntie: eerste pijler van een duurzame langetermijnenergievisie	16
Gedecentraliseerde consumptie versus productie: Flexibility is the new black	18
Transport en innovatie: transitie naar multi-energiebronnen	18
Morgen iedereen prosumers?	20
De rol van de industrie in de energietransitie	22
Panel van senatoren en volksvertegenwoordigers	32
Energie en transversaliteit: welke politieke antwoorden op de uitdagingen in de Belgische energietoekomst?	32
Conclusies door EDORA en ODE:	
Boodschap aan de beleidsverantwoordelijken	55

Programma

Moderator
Björn Crul

10.00 u. **Inleiding**
Christine Defraigne, voorzitter van de Senaat

Oproep door de twee federaties voor een geïntegreerde, coherente energievisie

Noémie Laumont, algemeen secretaris van EDORA
Bram Claeys, algemeen directeur van ODE

De visie van Belgische bedrijven

Energie-efficiëntie: eerste pijler van een duurzame langetermijnenergievisie

Ingenium: **Pedro Pattijn**, business unit manager energy & sustainability

Gedecentraliseerde consumptie versus productie: Flexibility is the new black

Siemens: **Peter Koninckx**, head of power generation & transmission systems

Transport en innovatie : transitie naar multi-energiebronnen

Colruyt: **Jonas Cautaerts**, business development & market intelligence

Morgen iedereen prosumers?

N-SIDE: **Olivier Devolder**, head of energy group

De rol van de industrie in de energietransitie

Solvay: **Jean-Marie Postiaux**, public affairs director for Belgium

11.15 u. Pauze

Panel van senatoren en volksvertegenwoordigers

Energie en transversaliteit : welke politieke antwoorden op de uitdagingen in de Belgische energietoekomst?

Jean-Luc Crucke, Waals volksvertegenwoordiger MR

Willem-Frederik Schiltz, Vlaams volksvertegenwoordiger
Open Vld

Robrecht Bothuyne, Vlaams volksvertegenwoordiger CD&V

Véronique Waroux, senator cdH

Rob Beenders, senator sp.a

Christie Morreale, senator PS

Philippe Henry, senator Ecolo-Groen

Andries Gryffroy, senator N-VA

Conclusies door EDORA en ODE: boodschap aan de beleidsverantwoordelijken

13.00 u. Lunch

De inzet van een duurzame en succesvolle energietransitie

Inleiding

Mevrouw Noémie Laumont (*in het Frans*). – Maar waarom in godsnaam een evenement over de energietransitie organiseren in de Senaat, deze instelling die voor gewone stervelingen in het beste geval een onduidelijke rol speelt en in het slechtste geval compleet achterhaald is? Dat is waarschijnlijk de vraag die u allen, met uw titels en hoedanigheden, bezighoudt bij de opening van deze vergadering. Wij zullen trachten hierop een antwoord te bieden tijdens dit colloquium, dat georganiseerd wordt door de twee Belgische federaties voor hernieuwbare energie, ODE (Nederlandstalig) en EDORA (Franstalig), met de steun van de voorzitter van de Senaat, mevrouw Christine Defraigne, die wij hartelijk danken voor de efficiënte medewerking. Wij geven haar onmiddellijk het woord.

Mevrouw Christine Defraigne, voorzitter van de Senaat. – Dames en Heren, beste collega's, ik heet u allen welkom in de Senaat. Ik wil graag de twee federaties voor de promotie van hernieuwbare energie bedanken, namelijk de Nederlandstalige Organisatie voor Duurzame Energie (ODE) en de Franstalige *Fédération des énergies renouvelables* (EDORA), die dit colloquium over de toekomst van de energie in België mee organiseren.

Om te beginnen pleiten beide organisaties voor een intra-Belgische energievisie die zowel geïntegreerd als coherent is.

Vervolgens komen een aantal Belgische ondernemingen uitleggen hoe die visie kan leiden tot een dynamische economische transitie, in het kader van de duurzame ontwikkeling.

ODE is een sectoriële organisatie die meer dan 300 ondernemingen, kenniscentra, universiteiten en organisaties samen brengt. ODE biedt ook ruimte aan technologiefora en werkgroepen, zodat de kennis kan worden gedeeld en de gemeenschappelijke belangen kunnen worden verdedigd.

EDORA verenigt de economische actoren die innoverende diensten en producten ontwikkelen in het kader van de energietransitie, de integratie van hernieuwbare energie en het duurzaam beheer van energie.

Om te antwoorden op uw principiële vraagstelling tijdens uw inleiding, geachte mevrouw, zou ik willen zeggen dat onze assemblee na de zesde staatshervorming een unieke parlementaire ontmoetingsplaats voor de Gewesten en de Gemeenschappen van ons land geworden is. Door verslagen op te stellen over transversale materies – en als er een transversale materie bestaat, is het wel deze – waarvoor verschillende deelstaten bevoegd zijn, verzamelt de Senaat, tot spijt van wie het benijdt, beetje bij beetje kostbare informatie die nergens anders beschikbaar is. Veel beekjes maken een groot water. Zo draagt de Senaat bij tot een betere verstandhouding en een betere werking van de instellingen van ons land. Zoals ik eerder al heb kunnen opmerken, kan de Senaat het bindmiddel, de maïzena, het institutionele cement van ons land zijn.

Energie is een goed voorbeeld van een transversale materie die thuishoort in de werkzaamheden van de nieuwe Senaat. Ik ben dan ook blij dat u, mevrouw en mijnheer, de weg hebt gevonden naar onze assemblee om uw colloquium te organiseren.

Mag ik erop wijzen dat de Senaat op dit moment een informatieverlag voorbereidt over de verdeling van de klimaatinspanningen tussen de federale Staat en de deelstaten van België, en ik dank mijn collega's die er actief aan deelnemen. Het thema is nauw verbonden met dat van de hernieuwbare energie. Het is in die context dat het politieke akkoord over de intra-Belgische *burden sharing*, over de manieren ter verbetering van de werking, de verbindingen, en de vraag waarom de vroegere manier van werken niet performanter was, wordt onderzocht. Dat thema is nauw verbonden met dat van de hernieuwbare energie.

We onderzoeken dus het akkoord dat gesloten werd op 4 december 2015, na lange en moeizame onderhandelingen met de vier regeringen van het land. Het akkoord vermeldt trouwens specifiek het Belgische engagement om tegen 2020 een niveau te bereiken van 13 % hernieuwbare energie in het totale brutoverbruik in België. Deze inspanning wordt uiteraard verdeeld tussen de federale staat en de Gewesten.

Ik wil ook even stilstaan bij het overleg inzake energie tussen de federale Staat en de Gewesten.

Dat overleg werd vastgelegd in een samenwerkingsakkoord dat is ondertekend op 18 december 1991 door de federale Staat, het Waals Gewest, het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In de praktijk werd naar aanleiding van dat akkoord een overleggroep voor energie opgericht, namelijk ENOVER.

Dit samenwerkingsakkoord bepaalt met name “dat het belangrijk is een goede transmissie van de informatie te organiseren op alle niveaus, of het nu gaat over informatie aan de bedrijven en andere Belgische acteurs over de internationale programma’s of projecten of informatie aan internationale organisaties of buitenlandse Staten over de realisaties of potentialiteiten van ons land inzake energie, inzonderheid het rationeel energiegebruik en de nieuwe en hernieuwbare energiebronnen”.

De groep ENOVER is belast met het “stimuleren van ieder voorstel dat strekt tot de uitwerking van een interne coherentie van het energiebeleid van de verscheidene bevoegde overheden”.

Als we meer investeerders willen aantrekken om de economische groei en nieuwe technologieën te stimuleren, moeten we in het achterhoofd houden dat onze institutionele structuur absoluut transparant moet zijn. In ons land betekent dit dat alle deelstaten op elkaar afgestemd moeten zijn inzake energiebeleid.

Deze vorm van federalisme vergt respect voor de bevoegdheden van de anderen, maar veronderstelt eveneens en evenzeer een vorm van engagement om gezamenlijk een energietransitie te realiseren in een context van nationale en Europese solidariteit. Alle actoren moeten bijgevolg hun acties coördineren in diversiteit. Momenteel is er een schrijnend gebrek aan zin voor gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om de groeiende versnippering van de bevoegdheden inzake energie tegen te gaan. Daarom vind ik, samen met anderen vandaag, dat men opties moet onderzoeken om rechtszekerheid in deze sector te creëren. Deze rechtszekerheid dient niet enkel gecreëerd, maar ook gewaarborgd te worden.

Ons land heeft ongetwijfeld behoefte aan een associatief, middelpuntzoekend en pragmatisch federalisme waarvan de rode draad in fine de welvaart en het welzijn van al onze burgers zou moeten zijn. Dit is althans wat wij hopen.

Er moeten oplossingen worden gezocht om de versnippering van de bevoegdheden inzake energie tussen de federale overheid en de Gewesten tegen te gaan. Er moet duidelijkheid worden gecreëerd, zowel voor de burgers als voor de Belgische en buitenlandse investeerders.

De bevoegdheden inzake energie vereisen ten minste een federalisme dat wordt ondersteund door het wederkerigheidsbeginsel, waarbij elk bevoegdheidsniveau tracht te handelen op een manier die de efficiëntie van alle andere bevoegdheidsniveaus verhoogt. Dit samenwerkingsakkoord zou het mogelijk moeten maken om te komen tot een echt pact tussen alle deelnemende partijen. Dat is in elk geval het onderwerp ervan, maar we weten en betreuren vaak dat we nog een lange weg te gaan hebben.

We moeten de erfenis van het verleden beheren, maar ook leren omgaan met nieuwe en complexe omstandigheden. De klus is in elk geval nog niet geklaard. Dat is echter geen reden om de handen niet uit de mouwen te steken.

Als deze methode geen bevredigende oplossing oplevert, zal men nieuwe wegen moeten durven inslaan. We zouden kunnen overwegen om bepaalde bevoegdheden opnieuw te federaliseren. Ik neem mijn verantwoordelijkheid op. Sommige ministers hebben het daar al over gehad. Het energiebeleid vergt dringend een gezamenlijke aanpak in België. In dat geval zou een nieuwe staatshervorming nodig zijn. Waarom niet? Ik hoop dan wel op een staatshervorming in de goede richting.

Welke benadering de voorkeur ook geniet, de zoektocht naar een gemeenschappelijke noemer voor de verschillende bevoegdheden inzake energie blijkt een absolute noodzaak. Energie is leven, het houdt ons samen. Het is vanzelfsprekend dat er niet lichtzinnig mee mag worden omgesprongen.

Dames en heren, als besluit zou ik nogmaals willen benadrukken dat de Senaat verheugd is over uw initiatief en zich vereerd voelt om hieraan een bijdrage te mogen leveren. Vandaag zullen we onze ervaringen kunnen delen en uitwisselen tussen de federale Staat en de deelgebieden, en dat is de kern van onze missie.

Ik wens u een productief en aangenaam colloquium toe. (*Applaus*)

Oproep door de twee federaties voor een geïntegreerde, coherente energievisie

De heer Bram Claeys. – Ik vertegenwoordig de Organisatie voor Duurzame Energie (ODE). Ik dank de voorzitter voor haar inspirerende inleiding. Ik wil een aantal inhoudelijke punten toevoegen, vanuit de gemeenschappelijke visie van ODE en EDORA over de betekenis van de inzet van een energietransitie en de aanzet tot een dialoog tussen de politieke entiteiten.

Het is heel duidelijk dat wij voor een energietransitie staan. Een energietransitie zoals wij ze voor ogen hebben, betekent echter meer dan louter nadenken over het elektriciteitssysteem of over een oplossing voor de kernuitstap. Dat zijn belangrijke en prioritaire onderwerpen, maar de energietransitie gaat over meer dan dat. Het gaat over elektriciteit, warmte, transport en de samenhang tussen de betrokken sectoren. Het gaat niet enkel over energieproductie, maar ook over de vraag, het stimuleren van de vraag, de sturing en de opslag van energie en over de manier waarop die elementen elkaar kunnen versterken. Wij vragen als organisaties voor duurzame energie dat zeer dringend een duidelijke Belgische energievisie op middellange en lange termijn wordt ontwikkeld en vooral dat die visie zou worden geconcretiseerd in een duidelijk energieplan met alle betrokken overheden. Zonder een dergelijke visie of plan zullen de investeringen die nodig zijn om de energietransitie ten volle waar te maken, uitblijven. Dat zou jammer genoeg een gemiste kans zijn. We staan klaar om te investeren en investeringen zijn goed voor de economie, maar zonder plan zal dat niet gebeuren in de mate die nodig is.

Het Europese energiesysteem dat u op de kaart ziet, toont duidelijk dat we verbonden zijn met Europa. We moeten ons daarom in die context plaatsen. Daarnaast zien we dat het gaat over een heel evenwichtige mix van verschillende vormen van energieproductie, vraag, bronnen en technologieën waarmee we erin slagen om op een betaalbare en zekere manier ons energiesysteem te laten functioneren.

Vandaag wordt er in België op de verschillende niveaus gewerkt aan een visie, maar dat volstaat niet. Er zijn internationale en Europese verbindenissen en doelstellingen, die voor 2020 duidelijk werden vastgelegd in Europese richtlijnen. Voor 2030 hebben we er ons met de internationale klimaatakkoorden op de Conferentie van Parijs toe geëngageerd om de uitstoot van de broeikasgassen te beperken tot op het niveau waarop de

opwarming van de aarde beperkt kan blijven tot twee graden, maar liefst nog tot minder. Dat heeft ingrijpende gevolgen voor ons energiesysteem. De Europese Unie vertaalde die doelstelling op Europees niveau in de 2030-minimumdoelstellingen voor broeikasgassen, hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Er worden echter, in het geval van hernieuwbare energie, geen nationale doelstellingen opgelegd. Dat wordt overgelaten aan de lidstaten, die samen moeten zorgen voor het halen van de Europese doelstelling. Dat brengt ons meteen tot een van onze belangrijke vragen, namelijk dat België – de federale en de gewestregeringen – zeer snel verduidelijkt hoe het aan de Europese doelstellingen kan bijdragen.

De federale regering heeft met de wet op de kernuitstap natuurlijk een zeer belangrijk element in de discussie over de energietransitie gebracht. Het is vooralsnog onduidelijk hoe die kernuitstap in de praktijk zal worden gerealiseerd. Volgens ons gebeurt dat best door een combinatie van hernieuwbare energie, energie-efficiëntie, vraagsturing, traditionele backupcapaciteit en een grotere interconnectie met de buurlanden, maar er moet wel zeer dringend duidelijkheid worden verschaft.

De Gewesten zijn op hun niveau bezig met het uitwerken van verschillende energie- en klimaatplannen, waarbij in meer of mindere mate de stakeholders worden betrokken. Wij zijn uiteraard vragende partij om daar als stakeholder samen met de andere maatschappelijke actoren aan te kunnen meewerken. Dat kan het draagvlak enkel vergroten en het succes verzekeren. De grote vraag blijft echter hoe al die plannen zullen worden samengevoegd.

Voor ons moet de energietransitie een driedig optimum bereiken: een optimaal evenwicht tussen de energie-, de milieu- en de sociaaleconomische component.

Inzake energie gaat het over het garanderen van onze bevoorradingszekerheid op een verantwoorde manier, met een steeds groeiend aandeel van hernieuwbare energie. De belangrijke vraag voor België daarbij is in hoeverre we zelf willen instaan voor de energie en in welke mate we een beroep kunnen doen op het buitenland.

Wat de sociaaleconomische component betreft, willen wij uiteraard dat er vooral wordt ingezet op investeringen in lokale, hernieuwbare energie, op energie-efficiëntie en op vraagsturing om op die manier ook

maatschappelijke welvaart te creëren binnen onze grenzen, wat ook de verankering van de energietransitie zal optimaliseren.

Het milieu is de derde en de essentiële pijler van onze energievisie, waarbij we uiteraard streven naar de beperking van de uitstoot van broeikasgassen, in lijn met de akkoorden van Parijs, en ook met respect voor de draagkracht van het milieu in het algemeen, zowel voor de traditionele als voor de nieuwe energiebronnen.

Om dat te bereiken, vragen wij aan onze overheden om een geïntegreerde en een coherente energievisie te ontwikkelen. Met een geïntegreerde visie bedoelen we dat alle energiesectoren en vectoren samen bekijken hoe het beleid op stapel kan worden gezet, zodanig dat de sectoren elkaar kunnen versterken. Dat lijkt een evidentie, maar als het bijvoorbeeld gaat over een toenemende elektrificatie van onze maatschappij, een trend die zich meer en meer doorzet, is het belangrijk om rekening te houden met de mogelijkheden voor thermische en elektrische opslag om het systeem in evenwicht te houden. Zo kan worden bekeken welke rol de elektrische voertuigen kunnen spelen, niet alleen als een transportoplossing, maar ook voor het bieden van bijkomende opslag- en *balancing*-mogelijkheden. Daarvoor dient een markt ontwikkeld te worden, zodat die diensten op een rendabele manier voor alle actoren toegankelijk zijn.

Met een coherente visie bedoelen we dat alle beleidsniveaus in België hun beleid op elkaar afstemmen, uiteraard met het volle respect voor de autonomie en de beslissingsmacht van de verschillende beleidsniveaus en regeringen. Het beleid van het federale niveau en van de drie Gewesten moet zo goed mogelijk op elkaar worden afgestemd, anders dreigen we met een versnipperd beleid te blijven zitten, zoals vandaag. Investeerders die in heel Europa, maar zeker in België, actief zijn, staan vaak voor een onmogelijke opdracht. Dat draagt zeker niet bij tot een gunstig investeringsklimaat. Het leidt ook tot een suboptimaal resultaat. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid die de fiscaliteit biedt om de gewestelijke bevoegdheden inzake hernieuwbare energie te benutten.

Wij zijn samen met steeds meer andere stemmen uit het maatschappelijk debat vragende partij voor het doorvoeren van een op CO₂gebaseerde milieutaxshift, zodat er een verschuiving komt naar minder CO₂intensieve energievormen. We vragen dat de bijkomende opbrengsten gebruikt worden om sociale lasten te verschuiven om op die manier een dubbel dividend te genereren.

Een dergelijke coherente visie is enkel mogelijk in het kader van een duidelijk en gezamenlijk Belgisch energiepact en energievisie. Wij hopen en rekenen erop dat we daartoe vandaag met deze discussie een bijdrage kunnen leveren. Wij willen vooral vanuit de praktijk en vanuit de dagelijkse ervaringen van onze leden aantonen dat er in het veld heel veel economische activiteit wordt ontwikkeld die de gewenste richting uitgaat. Daarom hebben we het panel van vandaag samengesteld uit een aantal vertegenwoordigers van bedrijven die het voorgaande vandaag in de praktijk brengen. We stellen ze aan u voor en laten u delen in hun ervaringen.

De visie van Belgische bedrijven

De heer Bjorn Crul. – Ik stel u graag de vijf panelleden voor: Pedro Pattijn, *business unit manager energy and sustainability* bij het studie-bureau Ingenium; Peter Koninckx, *head of power generation and transmission systems* bij Siemens; Jonas Cauttaerts, *project engineer energy and environment* bij de Colruytgroep; Olivier Devolder, *head of energy group* bij NSIDE en ten slotte Jean-Marie Postiaux, *public affairs director for Belgium* bij de Solvaygroep.

Zij krijgen nu kort het woord om hun bedrijf en hun visie voor te stellen.

Energie-efficiëntie: eerste pijler van een duurzame langetermijnenergievisie

De heer Pedro Pattijn. – Ingenium is een Belgisch studie- en adviesbureau met ongeveer honderd medewerkers dat vooral een voortrekkersrol wil spelen in het vinden en implementeren van duurzame oplossingen voor gebouwen en industrie. We zijn betrokken bij verschillende onderzoeksprojecten, maar lanceren er zelf ook, zowel in België als in Europa.

Heat Roadmap is een voorbeeld van een onderzoeksproject dat vooral de nadruk legt op warmte, zowel warmteproductie, als energie-efficiënte oplossingen om aan de vraag naar warmte te voldoen. Het is een Europees project waarin we nagaan hoe een combinatie van energiebesparende maatregelen en duurzame warmteoplossingen de basis kan vormen voor het verduurzamen van onze warmteproductie en consumptie.

De eerste stap – en meteen ook de basiscomponent – is natuurlijk een logische energiebesparing door middel van energie-efficiëntiemaatregelen,

waarbij we inzake kosten niet voor suboptimale oplossingen mogen kiezen. Deze maatregelen moeten we combineren met duurzame warmteoplossingen. Enerzijds zijn dat, in een stedelijke context, vooral warmtenetten, gecombineerd met een duurzame warmteproductie. Anderzijds, in meer landelijke omgevingen, zien wij warmtepompen als een belangrijke component van de oplossing.

Heat Roadmap is een Europees project en loopt onder andere via Deense universiteiten. Denemarken is voor ons een sterk inspirerend voorbeeld. Aalborg was bijvoorbeeld enkele weken geleden het toneel van een internationaal warmtenetcongres. Ook wij hebben daar het woord genomen om de Vlaamse, de Belgische kennis mee te geven. Denemarken is voor ons een echt mooi voorbeeld. Het is ongeveer anderhalf keer zo groot als België en heeft ongeveer even veel inwoners als Vlaanderen. De warmtedensiteit is er een factor 4 lager en het land heeft ongeveer even veel kilometer warmtenetten, zo'n 50 000 km, als België gasnetten heeft, namelijk 57 000 km. België heeft trouwens 50 km warmtenetten. Om maar aan te tonen dat er in Denemarken al vele jaren een bewuste strategie, een bewuste energievisie bestaat. Die is duidelijk vooral gebaseerd op een energietransitie, met als belangrijke, economische hefboom een CO₂-taks op fossiele brandstoffen en het niet gebruiken van restwarmte.

Ook wij hebben in Vlaanderen een reeks mooie projecten. Het is dus niet allemaal kommer en kwel. We hebben wel degelijk positieve voorbeelden. In Roeselare bijvoorbeeld levert de verbrandingsoven energie aan een mooi warmtenet, dat momenteel ook verder wordt uitgebreid met 4 km dwars door de stad. Dat kan even goed hier in Brussel.

Een tweede voorbeeld is de warmte die u hier vandaag voelt. Die wordt geleverd door een warmtekrachtkoppeling die via een intern warmtenet in de Senaat ook stookplaatsen met elkaar verbindt. Zelfs tot in de Senaat zijn we dus met dergelijke oplossingen actief.

Een derde voorbeeld, dat er nog niet is, maar dat er wel zou kunnen zijn, is dat van bierbrouwer AB InBev in Leuven. Die heeft het potentieel om de restwarmte van zijn afvalwater, dat vandaag in de Dijle wordt geloosd, te combineren met warmtepompen en met die energie nieuwe projecten in de omgeving, in de Vaartkom, mogelijk te maken.

Dat zijn concrete voorbeelden, in Vlaanderen en België, waarbij wij betrokken zijn.

Gedecentraliseerde consumptie versus productie: Flexibility is the new black

De heer Peter Koninckx. – Siemens is een wereldwijde elektrotechnische speler en is in ongeveer de hele *value chain* rond energie actief. We zijn ook actief in de industrie, met automatisering en drives, in transport, met treinen, trams enzovoort, en in de medische wereld.

In die zin is het debat van vandaag voor ons essentieel. Vandaag halen we bijna de helft van onze omzet wereldwijd op basis van energie-efficiëntieprojecten. Verder kijken we uiteraard ook naar onze eigen organisatie en productiecapaciteit.

Twee jaar geleden hebben we onszelf tot doel gesteld om tegen 2030 “carbon-neutral” te worden. Dat betekent dat we allereerst de energie-efficiëntie bij onszelf zullen aanpakken, om onze CO₂ uitstoot tegen 2020 met ongeveer de helft te kunnen inperken. We werken verder aan decentrale energiesystemen, zoals cogeneratie en lokale productie van zonne-energie. In Huizingen hebben we dat trouwens al een tijdje geleden toegepast, in combinatie met een *smart grid*.

We werken ook verder aan policies om ons wagenpark te vervangen door lage-emissiewagens en te voorzien in andere, niet op wagens gebaseerde mobiliteitsoplossingen. Belangrijk zijn ook de aanpassingen in onze aankoop van energie zodat we in 2030 volledig CO₂neutraal zullen zijn.

Transport en innovatie: transitie naar multi-energiebronnen

De heer Jonas Cautaerts. – Colruyt Group heeft kostenbewust innoveren in het DNA sinds de oprichting van de Colruytwinkels zelf. Vanuit diezelfde drive zien we met Colruyt Group ook een voordeel in maatregelen rond milieu en energie. In het kader van duurzaam ondernemen focussen we op drie pijlers: de mensen zelf, met investeren in opleidingen, het leefmilieu, met een kleine impact van onze retailactiviteiten ten voordele van de toekomstige generaties, en de duurzaamheid van onze producten, waarover we onze mensen ook informeren.

Rond leefmilieu focussen we vandaag op vier punten van energieverbruik en – productie. Intern werken we met doelstellingen om ons energieverbruik tegen 2020 met 20 % te verminderen in vergelijking met 2008.

Dat doen we door onze mensen te sensibiliseren. Doe het licht uit als je het niet meer nodig hebt.

We zorgen ook voor infrastructurele ingrepen. Dankzij ledverlichting konden we ons verbruik voor verlichting met 30 % verlagen.

We focussen op hernieuwbare energie. Vandaag kunnen we al 25 % van ons verbruik dekken met windmolens en zonnepanelen en op termijn willen we dat naar 100 % brengen.

Uiteraard vragen verbruik en productie ook een flexibele vraag-aanbodsturing. Vandaag hebben we een proefproject met waterstof lopen. Bij een overschot aan hernieuwbare energie produceren we waterstof en dat gebruiken we in onze interne logistiek voor onze waterstofheftrucks. Daar ligt vandaag al een link tussen energie en interne logistiek of mobiliteit. Dergelijke projecten zijn mogelijk dankzij de steun van inter-Europese projecten zoals Interreg Waterstofregio 2.0. Uit dat innovatieproject hebben we wel geleerd dat de regelgeving om dergelijke innovatieprojecten mogelijk te maken nog niet altijd bestaat. De aanvraag voor de milieuv vergunning was nieuw, omdat er nog geen regelgevend kader bestond. Met een aangepaste regelgeving kunnen volgens ons meer innovatieprojecten sneller vooruitgaan.

Op het vlak van efficiënt transport hebben we met de Colruyt Group verschillende activiteiten. We combineren ons transport. In tegenstelling tot onze concullega's hebben we geen gekoeld transport, maar transport waarin we gekoelde karren plaatsen. Tot voor kort waren dat CO₂karren, vanaf vandaag werken we met een eigen, innovatieve koelkar op basis van vloeibaar ijs. Daarmee kunnen we de klimaatimpact met 58 % verminderen.

We zorgen ook voor stille leveringen met elektrisch transport. Ook daarvan hebben we vandaag demonstratieprojecten lopen. De *last miles* van ons transport willen we in een stille omgeving laten verlopen.

We verduurzamen onze transportvloot ook. Vandaag hebben we een CNG-trekker rondrijden en op lange termijn willen we ook elektrische trekkers op de weg hebben.

Voor alternatieve brandstoffen zet de Colruyt Group in op CNG. Met deze transitiebrandstof kunnen we het fijn stof aanpakken. Op lange

termijn willen we ook de CO₂uitstoot aanpakken en dat kan met zero emissie. Daarin zien we vooral een rol weggelegd voor elektrisch transport met batterijvoertuigen en voor waterstofvoertuigen. Het tankstation van de toekomst zien wij als een leverancier van waterstof of elektriciteit.

Morgen iedereen prosumers?

De heer Olivier Devolder (*in het Frans*). – Ik ben verantwoordelijk voor de activiteiten ‘energie’ bij NSIDE, een spinoff van de *Université catholique de Louvain* en de *Université de Liège*, sinds een vijftiental jaren gespecialiseerd in de ontwikkeling van softwareoplossingen en van digitale oplossingen in het kader van de besluitvormingsondersteuning, in het bijzonder in de energiesector.

Als achtergrond bij veel van onze activiteiten is er de uitdaging van de energietransitie en de doelstelling om aan de verschillende actoren van het systeem – gebruikers, producenten, netbeheerders, marktbeheerders – optimaliseringsoplossingen te bezorgen die het hen mogelijk maken om de transitie beter te beheersen en er voordeel uit te halen. Een structurend element in deze uitdaging is de overgang van een systeem waar de gebruiker passief is en niet interageert met het elektriciteitssysteem naar een logica van de ‘prosumer’, waar de gebruiker zijn verbruik aanpast in functie van stimuli en de beschikbaarheid van hernieuwbare energie. De verbruiker wordt aldus meer en meer producent, met name dankzij zonnepanelen. De ultieme uitdaging bestaat erin beide te combineren, bijvoorbeeld door middel van energieopslag.

Het beeld van de ‘prosumer’ weerspiegelt het principe van flexibiliteit, die werkelijk kan toegepast worden op verschillende niveaus, in verschillende systemen en activiteiten.

De industriële sector, grootverbruiker van energie, heeft de mogelijkheid om flexibiliteit te verschaffen aan het elektriciteitssysteem middels verschuivingen en weglatingen van consumptie in functie van, bijvoorbeeld, de beschikbaarheid van hernieuwbare energie. Dit onderwerp werd afgelopen winter vaak aangehaald in het kader van de bespreking van de risico’s van een blackout.

Deze industriële flexibiliteit kan op een nog meer structurele, alledaagse manier worden benut om duurzame energie werkelijk te integreren. Om met de complexiteit van de industrie en haar processen om te gaan,

moeten modellen worden uitgewerkt. Het aanbieden van optimaliseringsmodellen aan industriëlen verschaft een werkelijke toegevoegde waarde. Dankzij NSIDE kunnen industriëlen uit diverse sectoren hun productie plannen, hun competitiviteit verhogen, diensten aanbieden aan het elektriciteitssysteem en meer hernieuwbare energievormen integreren.

Dit aspect van de flexibiliteit is niet beperkt tot de grote industriëlen. Het kan tevens worden toegepast op minder grote consumptieniveaus, op tertiaire of residentiële consumenten. Zo is het concept van de *smart city* bijvoorbeeld gebaseerd op intelligente meters en domotica thuis, ten einde tot een intelligenter consumptie te komen. Het kan ook worden toegepast op de logica van energetische ecosystemen en op energetische gemeenschappen, die samen investeren in hernieuwbare energie en energieopslag en die dit systeem, dit micronetwerk, op een optimale manier trachten te beheren, zowel intern als in functie van het netwerk. NSIDE is ook bijzonder actief op dit vlak, met verschillende projecten inzake micronetwerken, meer bepaald in Wallonië.

Er is ook meer en meer sprake van intelligente steden. Met de ontwikkeling van elektrische voertuigen wordt de mobiliteit steeds meer verbonden met de kwestie van hernieuwbare energieën. Twee werelden ontmoeten elkaar, en deze evolutie veroorzaakt ook daar veel uitdagingen en maakt het tot een noodzaak een actieve consument te zijn, die zijn voertuig op een optimale manier oplaadt, afhankelijk van de beschikbaarheid van hernieuwbare energie. Groen consumeren met een elektrisch voertuig veronderstelt dat men rekening houdt met de beschikbaarheid van oplaadmogelijkheden. Op lokaal niveau kan dat afhankelijk zijn van de productie van zonne-energie. Een elektrisch voertuig beschikt over de mogelijkheid om op bepaalde ogenblikken elektriciteit uit de accu weer af te staan aan het net, wanneer dat over onvoldoende energie beschikt. Flexibiliteit is in dit geval wel degelijk mogelijk, maar in de praktijk is er nood aan softwareoplossingen, aan optimalisatieoplossingen die de consument gebruiksgemak bieden.

Deze voorbeelden tonen aan dat de logica van de ‘prosumer’, die erin bestaat zich te richten op meer flexibele en intelligente consumenten, een belangrijk element is om de overgang naar de energietransitie mogelijk te maken en om duurzame energie op grote schaal toe te passen. Om het concept van de ‘prosumer’ in de praktijk te realiseren, moeten we evenwel de digitale overgang doen slagen en zoveel mogelijk gebruikmaken van de optimaliseringsoplossingen.

De rol van de industrie in de energietransitie

De heer Jean-Marie Postiaux (*in het Frans*). – Solvay beantwoordt niet meer aan het beeld dat u vermoedelijk van een chemisch bedrijf hebt. Solvay produceert nog steeds natriumcarbonaat, maar er is veel veranderd. Het bedrijf heeft vandaag 31 000 mensen in dienst op 51 sites in 145 landen. Het heeft een omzet van 12 miljard en boekt 2 miljard winst. Het stoot 7,26 kilo CO₂ uit per euro winst. Dat is een doelstelling op zich.

We beseffen dat de bevolkingsgroei een steeds sterkere druk op het milieu zal teweegbrengen. We moeten alles in het werk stellen opdat de mensen kunnen leven maar tegelijk hun totale voetafdruk verminderen. Bovendien zijn de natuurlijke hulpbronnen zeker beperkt. De chemie kan er in grote mate toe bijdragen het gebruik van niet-hernieuwbare natuurlijke hulpmiddelen te verkleinen of zelfs stop te zetten. Innovatie, met andere woorden wetenschappelijk onderzoek en technologie, moet steeds de motor van de vooruitgang zijn.

Solvay houdt zich bezig met bijna alle soorten activiteiten. In de hele wereld zijn er slechts 400 of 500 grote spelers die ongeveer 85 procent van de stromen tussen de producenten controleren. Het aantal producenten ligt tussen de een en de twee miljard en er zijn zes miljard consumenten. Een grote onderneming heeft een grote verantwoordelijkheid inzake het globale beheer van grondstoffen. We zijn actief in alle sectoren: de auto-industrie, de luchtvaart, consumptiegoederen, andere industrieën, voeding, landbouw, bouw, energie, milieu. Heel de energietransitie van Solvay zit vervat in de Solar Impulse 2, het vliegtuig dat in twee jaar tijd een vlucht rond de wereld heeft gemaakt uitsluitend op zonne-energie. Het was een persoonlijk avontuur van Bertrand Piccard, maar het concretiseert ook de overtuiging dat de technologie enorm veel veranderingen kan bieden als men daarvoor kiest. De materialen zijn lichter geworden. Alle metalen worden immers vervangen. Men werkt momenteel aan een elektrische automotor volledig uit composietmateriaal, zijnde polymeren. Er komt geen enkel metalen onderdeel meer aan te pas en alles zal volledig te recycleren zijn.

Energieopslag zal een fundamenteel vraagstuk worden. De energie die men produceert, zal men immers moeten kunnen opslaan wanneer men ze niet gebruikt. We werken aan de capaciteit van batterijen, maar ook aan de informatica die steeds meer invloed heeft op de manier waarop we alle procedés kunnen doen werken.

Onze belangrijkste klant is niet meer Saint-Gobain, maar Apple. We zijn veel bezig met vloeistoffen, met chemische producten waarmee de prestaties van alle soorten motoren kunnen worden verbeterd. We willen alles doen om de totale consumptie van energie te doen dalen bij een gelijke productie.

We werken aan twee aspecten, in de eerste plaats aan het aanbod.

We verkopen steeds meer oplossingen in plaats van producten. We bieden oplossingen voor lichtere, beter werkende en geoptimaliseerde hulpbronnen bij alle klanten. Onze eerste doelstelling is niet zozeer onze energetische afdruk te verkleinen, maar de afdruk van de ondernemingen waarvoor we werken te verkleinen.

Onze tweede doelstelling is aan onze eigen processen werken en dus onze eigen werkwijze verbeteren. Dat is misschien niet zeer duidelijk, maar u kunt gemakkelijk informatie terugvinden in de verslagen die beschikbaar zijn op internet. We beogen drie grote groepen doelstellingen, waaronder energie en het klimaat. De eerste bestaat uit het handelen op een verantwoorde manier, wat de chemische industrie sinds ongeveer de jaren 1990 doet. We ijveren aldus voor een vermindering van onze CO₂uitstoot. We produceren ongeveer elf miljoen ton CO₂. Ik had het over zeven kilogram per euro winst. Onze doelstelling is die uitstoot tegen 2025 met 40 % te verminderen. Er zijn nog twee andere doelstellingen die ik nu niet zal behandelen.

Wie onze verslagen leest, zal zien dat we ervoor willen zorgen dat tegen 2025 de helft van onze portefeuille aan 'producten' meer oplossingen biedt dan problemen veroorzaakt. We analyseren elk product en we gaan na of het, rekening houdend met de ecologische voetafdruk en de sociale betekenis van dat product, echt een oplossing biedt voor de gemeenschap. We houden ons niet bezig met producten die geen oplossing aanreiken en we investeren in producten die dat wel doen. Er zijn nog een drietal engagementen die niet op de agenda staan.

Tot zover onze visie op de transitie. Het is dus duidelijk dat we een grote rol te spelen hebben bij de vermindering van de ecologische voetafdruk.

De heer Björn Crul. – Laten we even dieper ingaan op bepaalde punten. Mag ik met u beginnen, mijnheer Pattijn? Wat is de voornaamste drijfveer van uw klanten, bedrijven en organisaties, om bij investeringen te kiezen voor duurzaamheid en alternatieve energiebronnen?

De heer Pedro Pattijn. – We zien dat opdrachtgevers een multicriteria-analyse maken wanneer ze keuzes moeten maken in nieuwbouwprojecten of energierenovatieprojecten. We onderscheiden daarbij twee types klanten, de voortrekkers en de volgers. Voor de eerste groep is duurzaamheid inhoudelijk, voor de tweede is duurzaamheid veeleer verpakking. Het is belangrijk de voortrekkers verder te stimuleren. Ze zullen duurzaamheid hoog in de lijst van hun beslissingscriteria plaatsen. Duurzaamheid is ook comfort en ze zullen behalve over energie ook nadenken over het onderhoud van hun gebouwen en de kosten op langere termijn bekijken, in een analyse van de levenscyclus.

Subsidiëring is voor velen daarbij een extra duwtje in de rug, maar vormt geen uitgangspunt, zeker niet bij de voortrekkers. Het kan wel stimulerend werken. Voortrekkers gaan trouwens ook zelf actief op zoek naar die middelen. Gelukkig zijn die ook te vinden, zowel in de Belgische als in de Europese context. Subsidiëring is voor hen zeker een push om verder te gaan, maar ze zijn op zich al sterk overtuigd. Voordien was de economische context er een van overleven, nu gaat het om overleven door duurzaamheid ook hoog in de strategie te plaatsen en er vol op in te zetten.

Maar er zijn even goed grote aantallen volgers die overtuigd moeten worden en dat kan door een stimulerend kader te creëren, zonder natuurlijk in systemen van oversubsidiëring terecht te komen met alle negatieve effecten van dien.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Cautaearts, we hebben gezien dat Colruyt zeer veel doet en op zeer verschillende domeinen inzet. Hoe belangrijk is voor jullie daarbij het element subsidiëring? Is het de kers op de taart?

De heer Jonas Cautaearts. – Ik ben het eens met de heer Pattijn. Subsidiëring is wel degelijk een extra stimulans om dergelijke projecten te kunnen verwezenlijken. Vanuit ons kostenbewustzijn vinden we het echter zonde om subsidiegelden te gebruiken voor projecten die geen toekomst hebben en die op lange termijn niet relevant zijn.

De heer Olivier Devolder (*in het Frans*). – In verband met de flexibiliteit waarvan we het belang hebben besproken, worden de grote energieverbruikers vandaag geconfronteerd met een drievoudige complexiteit. De eerste is technisch: de industriële processen zijn erop gericht zoveel mogelijk te produceren, om zoveel mogelijk klanten te bedienen. Hoe kan het flexibiliteitsdenken daarin worden geïntegreerd? Hoe zal men kunnen tonen dat men beter doet dan vorig jaar?

De heer Björn Crul. – Ik wil graag komen tot de energievisie waar het vandaag om gaat. Hoe geven we in België die visie concreet vorm? Hoe zorgen we ervoor dat de regio's en de federale overheid er samen werk van maken?

Mijnheer Pattijn, in uw presentatie hebt u verwezen naar Denemarken, waar een duidelijke visie bestaat die ook in concrete acties wordt omgezet. Wat verwacht u concreet van een energievisie in België?

De heer Pedro Pattijn. – In de eerste plaats moet alles op elkaar worden afgestemd tot een coherent beleid. We hebben met een cascade te maken. Voor een coherent beleid is op federaal niveau een belangrijk beleidskader nodig dat in de gewesten kan interageren en verder tot op stadsniveau kan worden doorgetrokken. Steden onderschrijven wel het *Covenant of Mayors*, maar hebben nu uiteindelijk nog altijd een vrij passieve rol. Tot op stadsniveau moeten er veel actiever energiestrategieën en warmteplannen worden ontwikkeld. De rol van de stad moet afgestemd zijn op de plannen van het Vlaams niveau. De transversale interactie is heel belangrijk.

Op bepaalde vlakken schort er ook een en ander. Ik neem de energieregeling als voorbeeld. We hebben nu een uniform kader, maar tussen de gewesten zien we een diversificering ontstaan en dat werkt contraproductief.

We zien dat ook gebeuren met de duurzaamheidsmeetinstrumenten, waaraan de voortrekkers groot belang hechten, onder meer omwille van hun imago. Er zitten hier twee mooie bedrijven die zo'n voortrekkersrol invullen. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland kennen we in België geen uniform officieel duurzaamheidsmeetinstrument, zodat we een beroep moeten doen op Europese of Amerikaanse standaarden.

Het is echt noodzakelijk tot gemeenschappelijke referentiekaders te komen, enerzijds om de volgers te verplichten hun niveau te verhogen – de energieprestatieregelgeving is daar een mooi voorbeeld van – en anderzijds om de voortrekkers te steunen met een langetermijnvisie en een bijbehorend financieel systeem dat op lange termijn ondersteunend kan werken voor de investeringen, bijvoorbeeld in warmtenetten.

Door de zeer lage prijzen voor fossiele brandstoffen hebben de investeringen op lange termijn het vandaag moeilijk om door te breken. We hebben een wettelijk kader nodig, maar ook een financieel kader, niet alleen via subsidiëringssystemen, maar vooral door het alternatief, de fossiele brandstoffen, minder aantrekkelijk te maken.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Koninckx, hoe ziet u die energievisie? Waarin moet ze bestaan? Wat moet de overheid doen of net niet gaan doen?

De heer Peter Koninckx. – Er is enerzijds de energievisie op lange termijn, en anderzijds een thema op korte termijn. Zo moet er op zeer korte termijn werk worden gemaakt van de *security of supply*. In België is de situatie vrij precair en in onze buurlanden gaat de reservecapaciteit sterk achteruit wegens het uit bedrijf nemen van oude centrales, zoals de kolencentrales en nucleaire centrales. Als in de loop van volgend jaar niet in backupcapaciteit wordt geïnvesteerd, dan zal er in 2020 onvoldoende capaciteit ter beschikking zijn en zullen we de geplande nucleaire uitstap missen. Er moet dus werk worden gemaakt van een marktmechanisme voor de backupcapaciteit.

Voor de energievisie op lange termijn is het voor ons vooral belangrijk dat er een stabiele visie is, een visie die over de regeringen heen standhoudt. Na de liberalisering in de jaren negentig was er een tekort aan investeringen in België, omdat iedereen de kat uit de boom keek wegens de jarenlange onzekerheid over de nucleaire uitstap. De grote investeringen in ons domein gebeuren enkel met een businessplan over ongeveer dertig jaar. Deze investeringen zullen niet gebeuren als de energievisie om de haverklap wordt herzien. Er is dus nood aan een energievisie die wordt gedragen door alle partijen – de industrie en de bevolking – en die stabiel is over de regeringen heen.

De energievisie moet ook een duidelijke visie op de energiemix inhouden. De energiemix heeft een grote invloed op de uiteindelijke kost die

we allemaal betalen. Het is belangrijk daarin een keuze te maken die richtinggevend is voor waar het systeem naar toe evolueert.

Voor wat de technologieën betreft, stel ik voor, een beetje tegen mijn eigen winkel, om geen technologieën vast te leggen, maar de innovatie zoveel mogelijk te laten spelen. Ook wij hebben vandaag niet alle antwoorden over hoe we alles gaan doen tegen 2050. Die visie is dus, in de mate van het mogelijke, best technologieonafhankelijk, maar met duidelijke doelstellingen.

Het aspect CO₂prijs is ook al aangehaald. Dat is eerder een Europees dan een Belgisch thema, maar het is duidelijk dat het *Emissions Trading System* (ETS)mechanisme niet werkt. Met een prijs van zeven euro per ton CO₂ is de incentive immers niet voldoende groot. Heel concreet: in Duitsland, waar de energietransitie toch het meest vooruit geschreden is, is de CO₂emissie niet gedaald, omdat de kolencentrales gewoon blijven verder draaien en de gascentrales niet in de markt komen.

Er zouden ook bindende doelstellingen voor energie-efficiëntie moeten zijn. Dat was vooral een probleem tot vorig jaar, maar dat is aan het verbeteren. Vermijden dat er elektriciteit wordt verbruikt, is uiteraard de beste manier om CO₂emissie tegen te gaan. Er is dus nog heel veel te doen op het vlak van bindende doelstellingen voor energie-efficiëntie. Het gaat over ongeveer vijftig procent van de totale CO₂emissie op niveau van de industrie, van de gebouwen, enzovoort.

De heer Björn Crul. – Als ik u hoor, dan zijn we nog niet klaar.

De heer Peter Koninckx. – We staan aan het begin van de energietransitie. We geloven zeer sterk dat na de elektrificatie van de systemen, die heel wat nieuwe oplossingen mogelijk zullen maken, de digitalisering en de automatisering tot verdere efficiëntieverbeteringen zullen leiden. Op dat punt sluit ik me volledig aan bij de collega's van NSIDE.

Tot slot wil ik de boodschap meegeven dat de huidige incentives, de subsidiemechanismen voor hernieuwbare energie, goed werken. Een subsidie dient om een nieuwe technologie te lanceren, niet om ze recht te houden. Op Europees en Belgisch niveau wordt vooruitgang geboekt, maar voor de toekomstige onshore windprojecten zal het zeer moeilijk zijn. De huidige vergunningsmechanismen moeten zoveel mogelijk worden vereenvoudigd, zodat de geplande projecten effectief kunnen worden gerealiseerd.

Nog een kleine opmerking. Er bestaat zoets als thermische efficiëntie van energieproductie. Dat verkrijgt men niet alleen door elektriciteit te produceren, maar ook door de afvalwarmte te gebruiken voor verwarming, in de industriële wereld, cogeneratie genoemd. Op dit ogenblik zie ik dat cogeneratiecentrales worden stilgelegd op het ogenblik dat de cogeneratiecertificaten aflopen. Men schakelt dan opnieuw over op conventionele boilers. Als energeticus bloedt mijn hart, want conventionele boilers zijn suboptimaal op het vlak van de CO₂emissie. Er moet dus voor worden gezorgd dat er ook in de toekomst voldoende incentives zijn voor cogeneratie.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Ik stel u dezelfde vraag, mijnheer Postiaux. Wat zijn uw belangrijkste vragen aan de politieke besluitnemers?

De heer Jean-Marie Postiaux (*in het Frans*). – Sinds de maand juli hebben wij geen industriële activiteiten meer in België. De grote productie-eenheden, die enorm veel energie verbruiken, werden verkocht, eerst onder de vorm van joint ventures, daarna aan ENEOS, een bedrijf uit de oliesector.

Dit gezegd zijnde, bestaat mijn taak erin te lobbyen, en in het bijzonder op politiek vlak. Vorig jaar en de voorbije jaren hebben wij ons ingespannen om duidelijk te maken dat de elektro-intensieve industrie, die elektriciteit als primaire grondstof verbruikt, het zeer moeilijk had met de schommelingen in de lasten die voortvloeien uit de subsidies die aan de hernieuwbare energieën worden toegekend.

Het komt er op aan zich niet van debat te vergissen. Net zoals lucht en water is energie een publiek goed, en heeft het bijgevolg recht op een specifieke reglementering die het mogelijk moet maken een bevoorradingszekerheid in goede omstandigheden te garanderen en dit aan competitieve of minstens redelijke prijzen.

Wat ons als industriëlen heeft gekwetst, is het feit dat verschillende lobby's en bevoegdheidsniveaus een soort van arbitrage aangingen om deze lasten te verdelen, lasten die men op een zeker aantal ondernemingen wou laten wegen. Ik vind dit ongezond. Het is bijzonder moeilijk om beslissingen inzake investeringen te nemen in een land zonder te weten hoe de kosten zullen evolueren in de komende vijf of tien jaar. De werkgevers

hebben het hier bijzonder moeilijk mee. Er is nood aan een kader dat een bepaalde visie garandeert, en bijgevolg een bepaalde zekerheid met betrekking tot het contract dat met het land of met de verschillende overheden van het land zal worden gesloten met het oog op een correcte energievoorziening in de toekomst. Indien men op een dag opnieuw zou investeren in België, zou deze onzekerheid qua energievoorziening een groot obstakel blijken. Dat is bijzonder ernstig.

Dit is dus een eerste belangrijk element. Men moet weten dat het industriële landschap zwaar te lijden heeft onder de relatieve instabiliteit met betrekking tot het kader dat de autoriteiten bieden voor de energievoorziening.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – U bent dus van mening dat er een soort van contract tussen de ondernemingen en de overheden zou moeten opgesteld worden?

De heer Jean-Marie Postiaux (*in het Frans*). – Er zijn pogingen ondernomen. Hoeveel energiepacten heeft men niet proberen te ondertekenen in België? Maar zij veranderen, daar ligt het probleem. Een elektriciteitscentrale is geen iPhone! Men kan niet om de zes maanden van mening veranderen! Men moet weten wat men wil. Dat is essentieel.

Een tweede element, waar men veel over heeft gepraat, is de vraag van EDORA en ODE om dat beleid op het Belgische niveau toe te passen. Dat is een minimum. Wij pleiten ervoor om de integratie op het niveau van Noordwest-Europa te laten geschieden: Nederland, Duitsland en Frankrijk. Deze zone wordt gekarakteriseerd door een diversificatie van bevoorradingsbronnen en door het bestaan van een bepaalde markt, want de industriële structuur en de consumptiestructuur zijn gelijkaardig.

Ik pleit dus, zoals EDORA, voor de totstandkoming van een waarachtig energiebeleid in België. Dat is essentieel.

Als beide voorwaarden worden vervuld, zal de toekomst er al beter uitzien en zal het mogelijk zijn om ondernemingen aan te trekken die energie nodig hebben – iedereen heeft energie nodig – en die in België wensen te investeren.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Wat is uw standpunt, mijnheer Devolder?

De heer Olivier Devolder (*in het Frans*). – Ik denk in de richting van de heer Postiaux. Men dient werk te maken van een grotere integratie op Europees niveau. De integratie van de energiemarkten is sinds een aantal jaren bezig, maar moet worden voortgezet.

Het begrip interconnectiviteit is eveneens essentieel, aangezien het de uitwisseling van energie beoogt. Projecten zoals NEMO en ALEGrO zijn belangrijk.

Een ander element waarmee we rekening moeten houden, is het uniformiseren van de regelgeving. Door samen te werken met de grootste Europese industriële, geeft men zich rekenschap van het feit dat het door verschillen in de regelgeving moeilijk is om binnen de industriële groepen een duurzame-energiebeleid op poten te zetten, maar dat bovendien ook situaties van energetische dumping kunnen ontstaan in de Europese Unie zelf, wat niet bepaald het beoogde doel is...

Wat ik net vertelde, betreft het Europese aspect van de zaak, maar een waarachtige energievisie is niet minder noodzakelijk op Belgische schaal. We stevenen inderdaad af op een meer en meer lokale energiewereld. De nood aan een visie op bijvoorbeeld een gedecentraliseerde productie wordt in elk geval steeds duidelijker. De vormen van hernieuwbare energie ontwikkelen zich, en er zijn ook bepaalde productiemethodes op lokaal vlak. Deze doelstellingen moeten op het niveau van de regio's en van de landen worden waargemaakt.

Men had het reeds over het aspect 'mobiliteit'. Er moet ook worden gedacht aan de fiscaliteit. Als wij ons in de richting van een groene mobiliteit begeven, moet de fiscaliteit volgen. Inzake regelgeving is dat ook een belangrijke uitdaging.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Cautaearts, wat wordt er verwacht vanuit de Colruytgroep?

De heer Jonas Cautaearts. – Wij worden vandaag bijvoorbeeld geconfronteerd met een soort versnippering tussen Vlaanderen en Wallonië. Een tankstation bouwen is gemakkelijker in Vlaanderen dan in Wallonië, en dan hebben we het nog niet over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op dat punt is uniformering zeker nodig; er is op Belgisch niveau een gemeenschappelijke visie nodig over de regelgeving.

Daarnaast hebben we momenteel één elektriciteitsnetwerk en één aardgasnetwerk. In de toekomst moeten we vanuit het standpunt van de gebruiker denken. Er zal een mix van elektriciteit en aardgas zijn, gecombineerd met IT. Nu is de regelgeving jammer genoeg nog niet aangepast aan een mix tussen de twee huidige netten.

Op Europees niveau zijn er, zoals mijn collega al zei, grote verschillen. Op het vlak van de groenestroomcertificaten zijn er te veel verschillen met de ons omringende landen. Daardoor breken sommige technologieën sterker door in de ons omringende landen dan in België.

De heer Björn Crul. – U pleit dus ook voor een harmonisering op Europees niveau?

De heer Jonas Cautaefts. – Ja.

Panel van senatoren en volksvertegenwoordigers

Energie en transversaliteit: welke politieke antwoorden op de uitdagingen in de Belgische energietoekomst?

De heer Bram Claeys. – We kijken uit naar het antwoord van het politieke panel op de uitdrukkelijke, zeer interessante en gevarieerde oproep vanuit het panel van de Belgische bedrijven voor een duidelijke energievisie en een energiebeleid in België en in de Europese en internationale context.

Ik geef graag het woord aan de beleidsmakers. We hebben de verschillende politieke partijen in de parlementen gevraagd hun visie toe te lichten over hoe we de politieke discussie rond het energiepact in België kunnen vooruit helpen. We zijn zeer blij hen vandaag te mogen verwelkomen en kijken uit naar het debat.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Beenders, waar staan we vandaag met de energievisie? Wat is voor u de prioriteit?

De heer Rob Beenders (sp.a). – Ik ben Rob Beenders. Ik zetel ook in het Vlaams Parlement. Vanochtend waren er zes panelleden, nu negen. Dat wijst er al op dat het politieke spectrum iets complexer is. De grote roep naar stabiliteit, naar garanties op lange termijn is vandaag de grootste prioriteit waarop het beleid een antwoord moet geven. Op dat vlak is het vandaag vijf over twaalf. Er komen heel goede impulsen vanuit het werkveld. Het beleid heeft de cruciale rol om de verankering op lange termijn te garanderen. Vandaag is de uitdaging ervoor te zorgen dat we in overleg op lange termijn garanties kunnen geven. Wat mij betreft mag het Energiepact, nadat we het op alle niveaus hebben gesloten – laat dat de ambitie zijn – zelfs uit de politieke sfeer halen, zodat het niet meer door andere verkiezingsresultaten op de helling wordt gezet.

De heer Björn Crul (in het Frans). – Mevrouw Waroux, hoe ziet u de situatie vandaag? Wat is volgens u de prioriteit?

Mevrouw Véronique Waroux (cdH) (in het Frans). – Ik ben lid van het Waals Parlement, van het Parlement van de Franse Gemeenschap en van de Senaat.

Ik ben zeer bezorgd en ik onderstreep vaak dat we dringend moeten handelen. Ik ben dus bijzonder blij met de organisatie van dit colloquium en ik dank de ondernemingen dat ze een stap in onze richting hebben gezet om ons te tonen wat er beweegt.

Op politiek vlak baart het ons zorgen dat iedereen in zijn eigen Gewest werkt, zonder gemeenschappelijke visie. We zouden graag meer samenwerken met het federale niveau om samen een visie op lange termijn te ontwikkelen.

Het idee van een nationaal ‘klimaatpact’ of een nationaal energiepact is interessant omdat door een dergelijk pact alle bevoegdheidsniveaus zullen kunnen zien of er een samenhang is tussen hun respectievelijk beleid en ze hun werkwijze op elkaar zullen kunnen afstemmen. Vandaag hanteren de Gewesten zelfs een andere terminologie. Het is dankzij het bijzonder nuttige werk van een Senaatscommissie, die een informatieverslag opstelt over het klimaat, dat we ons rekenschap hebben kunnen geven van het gebrek aan overeenstemming in het beleid. Het wordt tijd om een gemeenschappelijke actie te ontwikkelen.

Voor mij zijn er twee prioriteiten: het veiliger maken van investeringen en de aanpassing van de netten. Als we echter niet over een duidelijke totaalaanpak beschikken, zullen we die aanpassing van de netten niet snel kunnen realiseren. Dat is nochtans noodzakelijk als we ook kleine producenten willen aanvaarden.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Mijnheer Crucke, mijn vragen aan u zijn dezelfde.

De heer Jean-Luc Crucke (MR) (*in het Frans*). – Ik vind dit een boeiend debat. Ik ga niet zeggen dat alles gedaan is, maar precies daarom is de uitdaging boeiend. De tijd dringt, want 2020, dat is morgen en 2030, dat is overmorgen. Het gaat hier niet enkel over het beleid. Er moet echt een participatieproces tussen de openbare en de privésector op gang komen. Dat verplicht ons af te stappen van de clichés ‘links-rechts’ en zelfs ‘Walen-Vlamingen’.

Wat me in dit dossier boeit, is dat de verantwoordelijkheid niet op anderen zal kunnen worden afgewenteld. Het gaat niet meer aan te zeggen: ‘Het is mijn schuld niet, het is de schuld van de Walen!’, of omgekeerd. Gedaan met de schuld op mevrouw Marghem of op de heer Tommelein

te schuiven! We moeten afstappen van die manier van denken. Iedereen, ongeacht waar hij zich bevindt – of het nu het Waalse, Vlaamse, Brusselse of federale parlement is – heeft zijn deel van het werk te vervullen en daarbij is coördinatie van essentieel belang.

Iedereen moet voor zichzelf uitmaken in welke richting we evolueren. Er zijn zeer weinig dossiers waarin ik zoveel over innovatie, intelligentie, capaciteit, vernieuwing van netwerken hoor praten. Is dat niet boeiend? Ik heb de vertegenwoordiger van Solvay zelfs horen zeggen dat men op een dag opnieuw in België kan investeren als de voorwaarden zijn vervuld. Laten we dus samenwerken om die voorwaarden te vervullen. Ik ben in ieder geval bereid om dat te doen, zonder te wachten op het initiatief van anderen.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Bothuyne, waar ziet u de prioriteit?

De heer Robrecht Bothuyne (CD&V). – We staan voor een gigantische uitdaging. We moeten de kernuitstap realiseren, de Europese Energie-unie wordt als prioriteit naar voren geschoven, we moeten klimaatdoelstellingen halen en België, Vlaanderen, Wallonië en Brussel staan veraf van al wat wij ons op dat vlak ten doel hebben gesteld. Er is wel hoop, omdat de politieke standpunten redelijk eensluidend zijn. We willen de uitdagingen aangaan en we willen ze samen aangaan. Zowel in het federale als in het Vlaamse regeerakkoord is een energiepact ingeschreven. Op Vlaams niveau hebben we in 2015 al een resolutie opgesteld die het pad naar een energiepact uitstippelt. Helaas moeten we vaststellen dat onze regeringen die urgentie blijkbaar niet in snelle beslissingen hebben kunnen omzetten.

Er is echter ook goed nieuws, op 1 december, dus deze week, wil de Vlaamse minister van Energie zijn visie over de toekomst alvast voorstellen. Wat ons betreft is dat een basis voor het gesprek binnen Vlaanderen, daarna met de andere deelstaten en tot slot ook met de federale overheid.

In onze resolutie is ook opgenomen dat we werk moeten maken van een interfederale parlementaire energiecommissie. Het kan immers niet dat we elkaar nooit ontmoeten. We weten eigenlijk niet wat Wallonië van plan is, wat Brussel van plan is en omgekeerd.

De heer Björn Crul. – Moeten we ODE en EDORA institutionaliseren om dat mogelijk te maken?

De heer Robrecht Bothuyn (CD&V). – Als dat een vraag is naar subsidies en financiering, moet ik u teleurstellen, maar voor het overige kunnen we dit panel wel institutionaliseren.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Gryffroy, waar staan we volgens u met de energievisie? Wat is voor u de prioriteit?

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Een energietransitie heeft tijd nodig, twintig tot dertig jaar. In 2003 en 2004 hielden we dergelijke meetings niet. De energietransitie is in mijn ogen enkele maanden geleden gestart. De grote uitdaging is hoe de transitie in 25 jaar tijd kan worden gerealiseerd. Het gaat immers ook om de kernuitstap.

Er is momenteel nog altijd een gebrek aan cijfers. Het Elia-netwerk kan perfect weergeven wat er op transportniveau gebeurt, maar wat op een niveau daaronder gebeurt, is meestal onbekend. De reden is dat Elia niet meet wat wind, zon, en biomassa kunnen produceren op het niveau van de distributie. Als we dus op zoek gaan naar het toekomstbeeld van de energietransitie, dan blijven er een aantal vraagtekens. Men kan opties bepalen. De politiek zal dan, afhankelijk van de doelgroep, opties kiezen die ondersteund moeten worden.

We hebben twee jaar geleden in het Vlaams Parlement een resolutie goedgekeurd over een energievisie en een energiepact. We hebben gezorgd voor een periode voor overleg met het federale niveau, aangezien dat niveau ook verantwoordelijk is voor het transport en de productie. Het federale niveau moet eveneens een visie formuleren en een pact opmaken, maar er is nog maar weinig beweging. De gewesten hebben in elk geval op heel wat vlakken bevoegdheden waarin wel stappen kunnen worden gezet, onder meer inzake energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, de omgang met distributienetbeheerders. Het Vlaams Parlement heeft een stap gezet met de klimaatresolutie die vorige week door de vijf partijen werd goedgekeurd. In mijn ogen is dat het begin van de noodzakelijke energietransitie.

De heer Philippe Henry (Ecolo) (*in het Frans*). – De tijd dringt. Het klimaatkkoord van Parijs is immers ondertekend en alle regeringen, ook de Belgische, hebben zich ertoe verbonden maatregelen te nemen om de

opwarming van de aarde te beperken tot twee graden of zelfs minder. Dit akkoord betekent evenwel dat we zeer snel en ingrijpend veranderingen moeten doorvoeren. De transitie moet dus redelijk snel plaatsgrijpen. De huidige politieke actie ligt echter helemaal niet op één lijn met die doelstelling. We moeten veel sneller handelen.

Er zijn zeker positieve elementen. Uit de uiteenzettingen die we hebben gehoord, blijkt dat er bij de ondernemingen iets wordt gedaan. We horen ook dat er een bewustwording is en een wens om zoveel mogelijk of zelfs uitsluitend te kiezen voor hernieuwbare bronnen, voor meer energie-efficiëntie en voor een koolstofarme maatschappij en industriële procedés. Daarover bestaat nagenoeg een consensus. Het probleem is de snelheid. Als we rekening houden met de termijn die in het Akkoord van Parijs is bepaald, namelijk 2050, zien we dat de maatregelen die worden genomen, de negatieve gevolgen van de klimaatwijziging niet kunnen voorkomen. Kijken we bijvoorbeeld maar naar het smelten van het poolijs. Dat wordt vandaag al zeer onrustwekkend.

In ons institutioneel systeem, met de bevoegdheden verdeeld tussen de Gewesten en de federale Staat, ontbreekt een minimum aan coördinatie. Daarom steunen we al lang, in de verschillende parlementen, de vraag naar een nationaal energiepact. Het zou over een minimumkader gaan voor heel België op basis waarvan iedereen zijn bevoegdheden zou uitoefenen. Dat kan verschillende vormen aannemen. Daarvoor is goede wil van alle regeringen nodig. Vandaag nemen de regeringen geen duidelijk standpunt in.

Mevrouw Christie Morreale (PS) (*in het Frans*). – We staan voor een reusachtige uitdaging. We moeten dringend onze visie op middellange en lange termijn bepalen, want we moeten nadenken over acties en investeringsprojecten tot 2050 of zelfs verder. We moeten ook de bakens uitzetten om het probleem van de klimaatverandering het hoofd te bieden.

In België hebben we vijf jaar verloren door navelstaarderij. Onze institutionele evoluties en interne ruzies brengen niets op, we zijn maar een klein land op de aardbol. We moeten lering trekken uit deze mislukkingen. De bladzijde moet worden omgeslagen. Herfederalisering is spijtig genoeg niet aan de orde. We moeten proberen boven onszelf uit te stijgen; dat moet de overhand hebben in onze discussie. We moeten ons ervan bewust zijn dat hogere belangen, met name het probleem van de opwarming van de aarde, partijoverstijgend zijn. De mensheid redden

is toch veel belangrijker dan maandenlang over de *burden sharing* te discussiëren.

We moeten lessen trekken uit mislukkingen. We hebben er alle belang bij een logica te volgen zodat elk niveau – de deelstaten en de federale overheid, ook al is er geen politieke symmetrie – er baat bij heeft. Dat is een grote uitdaging voor Wallonië, dat vanaf januari voorzitter van de Nationale Klimaatcommissie zal zijn.

We moeten meer transparantie en toenadering met de sectoren garanderen. De administratie werkt, maar op beleidsniveau bestaat geen enkel tijdspad. Er is een duidelijke werkwijze nodig en we moeten de voorstellen behandelen in een klimaat van vertrouwen, in het bijzonder in de Senaat. Deze assemblee kan misschien een centrale rol spelen om het raderwerk te doen draaien en ervoor te zorgen dat men zich toespitst op wat belangrijk is.

De heer Björn Crul. – Ik hoor aan de ene kant de heer Beenders zeggen dat het eigenlijk al vijf over twaalf is en aan de andere kant zegt de heer Gryffroy dat de energietransitie wel wat tijd in beslag neemt, namelijk twintig tot vijfentwintig jaar. Wat moeten we vandaag dan doen?

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Het is geen vijf over twaalf, maar tien over twaalf. De 2020-doelstelling moet, zoals mijn collega van MR daarnet zei, eigenlijk morgen al gerealiseerd zijn. Het doorlooptraject voor het vergunnen en het bouwen van een windmolen in Vlaanderen duurt immers acht jaar. We zijn bijna 2017, als we daar acht jaar bijtellen, komen we tot 2025.

Ik ben enkel hoopvol omdat er, nadat er vijftien jaar nooit echt een debat is geweest, nu wel een debat is, vooral in Vlaanderen. Ik kan moeilijker oordelen over wat er in Wallonië gebeurt. Er zijn twee belangrijke punten in het debat in Vlaanderen. Een eerste punt is de blackout. De burgers vragen zich af of ze nog elektriciteit zullen hebben. Een tweede punt is de stijging van de energieprijzen. Vragen aan de burger om zich aan te sluiten bij de groene gedachte is wel leuk, maar zal hij pas doen op twee voorwaarden: als hij het voelt in zijn portemonnee en als hij op elk moment over elektriciteit zal kunnen beschikken.

De heer Björn Crul. – Maar u zegt dat het bewustzijn er is.

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Inderdaad, het bewustzijn groeit, en dat is nodig, want politici kunnen proberen alles in het werk te stellen, maar als er geen draagvlak is, lukt het niet. Er wordt sinds een jaar in het Vlaams parlement gedebatteerd, en er zijn een aantal resoluties en decreten. Het debat is open, zodat we over 25 jaar waarschijnlijk in een totaal andere energiewereld zullen leven. Maar het is tien over twaalf, rekening houdend met het feit dat we over drie jaar, in 2020, al veel verder zouden moeten staan.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Schiltz, waar staan we volgens u met de energievisie? Wat is voor u de prioriteit?

De heer Willem-Frederik Schiltz (Open Vld). – De omslag is inderdaad ingezet, maar nu bestaat de grote uitdaging erin een volledig beeld te krijgen op de hele transitie: wat zijn de kosten en de baten ervan, en op welke manier zullen we die kosten verdelen en spreiden in de tijd?

Bij de transitie moet men er natuurlijk op toezien dat ze niet enkel gericht is op degenen die fors kunnen investeren maar dat ze zich vertaalt naar de hele maatschappij. Mensen met een bescheiden inkomen moeten ook toegang krijgen tot technologie om hun huis ecologischer te maken en hun verbruik te reduceren. Ik sluit me aan bij de vorige spreker: de transitie moet economisch rendabel zijn en daartoe moet de overheid een aantal bakens uitzetten.

De goedkeuring van de klimaatresolutie in het Vlaams parlement vorige week is een belangrijke mijlpaal. Die resolutie is minder vaag en minder vrijblijvend dan vroegere resoluties. Er worden een aantal concrete pistes naar voren gebracht. Die voorzet van het Vlaams parlement moeten de andere Gewesten en het federale niveau nu inknopen om een coherent beleid te kunnen voeren.

De politici zijn voor het eerst sinds lange tijd bereid verder te kijken dan de volgende verkiezingen. Ze beseffen dat er sowieso geen transitie komt indien geen langetermijnperspectief wordt geboden en een plan wordt uitgewerkt dat verder gaat dan de volgende verkiezingen. De economische en ecologische uitdagingen zijn enorm en de kansen eveneens. Als we de stroomversnelling die in Vlaanderen wordt ingezet ook met de rest van het land kunnen realiseren, dan is er in onze regio ruimte voor economische groei en ecologische speerpuntontwikkeling.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Bothuyme, u hebt de gesprekken over de klimaatresolutie geleid. Die is vorige week goedgekeurd, maar het is slechts een resolutie, en geen beleid. Wat zal die resolutie veranderen?

De heer Robrecht Bothuyme (CD&V). – Het is inderdaad slechts een resolutie, maar ze is kamerbreed. De oppositie en de meerderheid hebben ze samen opgesteld. Er zijn een aantal heilige huisjes gesneuveld. Op een aantal punten hebben partijen stappen gezet, weg van hun vastgeroeste standpunten. Dat geldt ook voor mijn partij.

In het energieverhaal worden een aantal duidelijke lijnen getrokken. De kernuitstap als uitgangspunt van het energiepact en van de langetermijnvisie wordt bevestigd. We grijpen ook terug naar de uitgangspunten van de Energie-Unie, waarbij we België niet als een eiland zien, maar als een draaischijf voor hernieuwbare energie die in Europa wordt geproduceerd. We willen een belangrijke en ambitieuze bijdrage leveren aan de doelstellingen rond hernieuwbare energie in Europa. Die bijdrage betreft niet alleen de productie, maar ook een versnelde ontwikkeling van de hoogspanningsnetten en de infrastructuur die daarmee gepaard gaan.

De heer Björn Crul. – De aanpak is legislatuuroverschrijdend. Mijnheer Beenders, zal dat de energietransitie versnellen?

De heer Rob Beenders (sp.a). – Ik hoop dat elke stap die wordt gezet in de richting van een energiepact een stap vooruit is. Ik heb wel een bekommernis. Bij het begin van de legislatuur hebben we een gelijkaardige resolutie goedgekeurd om tot een energiepact te komen. De heer Gryfroy heeft de pen daarvoor vastgehouden. Vanuit de oppositie hebben we een constructieve houding aangenomen, precies om vooruitgang te boeken en investeerders op lange termijn zekerheid te bieden. Er was een goede werkwijze afgesproken om ook met het federale niveau en de gewesten afspraken te kunnen maken. We zien nu dat die resolutie na twee jaar nergens toe geleid heeft. Dat is jammer. Ik hoop dus dat de resolutie die we vorige week mee hebben goedgekeurd, omgezet wordt in een doordacht beleid. Het mag niet stoppen bij het aannemen van een resolutie. Ik heb soms de indruk dat bij de parlementsleden over meerderheid en oppositie heen sneller stappen kunnen worden gezet dan binnen de regering. In de Vlaamse en federale regering zitten dezelfde partijen en daar loopt het vandaag vast. We moeten er voor zorgen dat we beslissingen kunnen nemen die legislatuuroverschrijdend zijn om te vermijden

dat we over twee jaar dezelfde discussie voeren als vandaag. Ik wil daarover graag garanties.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Gryffroy, hoever staat het met de resolutie en met het werk op het federale niveau?

De heer Andries Gryffroy (NVA). – De resolutie is twee jaar geleden kamerbreed gestemd. Er is inderdaad weinig vooruitgang geboekt, zeker als het gaat over de afspraken die tussen het federale en de gewestelijke niveaus moeten worden gemaakt.

De heer Björn Crul. – Daar wringt wellicht het schoentje: bedrijven willen zekerheid op het Belgische grondgebied.

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Als het niet goed loopt op het federale niveau, kunnen we ten minste op het regionale niveau een aantal zaken doen. Het federale niveau heeft bijvoorbeeld niets te maken met de efficiëntie van gebouwen, dat is een zuiver regionale bevoegdheid. Hernieuwbare energie eveneens. Daar kunnen we wel al op inzetten. Daarom wilden we niet wachten op het federale energiepact. We zullen op een zeker moment onze *load factor* moeten bepalen voor de komende jaren. Het federale niveau zal moeten zeggen hoe dit op het vlak van de productie zal worden ingevuld, met uitzondering van de hernieuwbare energie, want alles wat hernieuwbare energie is, is een regionale bevoegdheid.

De heer Björn Crul. – In feite is het adagium ‘wat we zelf doen, doen we beter’.

De heer Andries Gryffroy (NVA). – We hadden gehoopt sneller te kunnen gaan. We zitten samen met het federale niveau om te kijken hoe we stappen vooruit kunnen zetten, maar dat blijkt niet zo denderend te werken.

Anderzijds vragen we ook vaak aan de bevoegde federale minister na te gaan hoe de opties in de toekomst zullen worden ingevuld, zodat zodra de beide niveaus klaar zijn met hun huiswerk er kan worden beslist welke optie de voorkeur krijgt. Het federale niveau zal de vraag vanuit de regio's uiteindelijk moeten invullen.

Ik geef een voorbeeld. Frankfurt, toch geen kleine stad, heeft minder bevoegdheden dan Vlaanderen, maar speelt het klaar om duidelijke keuzes

te maken. Welnu, Vlaanderen is bevoegd voor energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en distributie, en op die vlakken kan Vlaanderen nu werken.

De heer Björn Crul. – We komen straks terug op die interfederale samenwerking.

(Verder in het Frans) Ik heb gelezen dat aan Waalse kant het *Plan Air-Climat-Énergie* (PACE) werd uitgewerkt.

Mijnheer Crucke, volgens de Vlaamse minister staat Wallonië verder dan Vlaanderen en is het PACE efficiënt. Dat komt niet vaak voor.

De heer Jean-Luc Crucke (MR) *(in het Frans)*. – Ik neem het minister Tommelein zeker niet kwalijk dat hij meent dat Vlaanderen in dit dossier achter staat op Wallonië. Ik verheug me er ook niet over. Ik blijf wel voorzichtig: heel wat plannen worden uitgewerkt, maar uiteindelijk komt er niets van terecht! Ik ben er voorstander van dat men plant in de landbouwkundige zin, iets planten eerder dan een theorie op te stellen, zoals in Wallonië al te vaak gebeurt.

Ik heb de neiging te denken dat er geen kloof meerderheid – oppositie is in het debat. Vorige week nog heb ik er bij Waals minister-president Paul Magnette op aangedrongen om, ten behoeve van de efficiëntie, de tegenstellingen ‘links-rechts’, ‘socialisten-liberalen’ achterwege te laten.

Ik ben echter ook niet blind en een aangelegenheid die me momenteel enorm verontrust, is het belang en de onafhankelijkheid van de *Commission wallonne pour l'Énergie* (CWaPE), de regulator, in het tariefdecreet. Vandaag wordt mij niet gegarandeerd dat we morgen een onafhankelijke regulator zullen hebben. Ik vrees zelfs het totaal tegenovergestelde.

Het is dus heel goed dat Wallonië vooruit is. Het Waalse Gewest moet ervoor zorgen dat het zo blijft, maar men mag niet berusten, er moet absoluut een regulering tot stand komen voor de opvolging van de investeringen en de beveiliging van de markt en de operatoren.

Als we daarin slagen, zullen we een mooi rapport krijgen, maar dat mag de deelstaten en de federale overheid er niet van weerhouden samen te werken. Ik ben dus voorstander van het voorstel dat zopas werd geformuleerd: verenig de leden van de verschillende parlementen in dit dossier.

Het is misschien eerder het moment van de parlementen dan dat van de regeringen. Het is misschien de gelegenheid voor de parlementsleden om aan de regeringen duidelijk te zeggen: ‘Ruziemakers, we zijn het beul’. Laat ons de persoonlijke afkeer achterwege laten en ons samen toespitsen op het essentiële. Ik blijf een overtuigend regionalist en ik droom niet van een herfederalisering, maar ik hou ook van mijn land en ik geloof echt dat we in staat zijn om samen te werken.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Mevrouw Waroux, ik wil ingaan op de opmerking van de heer Gryffroy. Zullen we het initiatief laten aan de Gewesten met een coördinerende rol voor de federale overheid, of zullen we een federale visie ontwikkelen en vervolgens terugkoppelen naar de Gewesten?

Mevrouw Véronique Waroux (cdH) (*in het Frans*). – Als we moeten wachten op een initiatief van de federale regering, zijn we verloren! (*Gelach*) Ik wil geen persoonlijke aanval doen, maar ik stel vast dat er op federaal niveau een echt probleem van werkwijze en van timing is. Gelukkig is Wallonië kunnen vooruitgaan. Het verheugt me te horen dat we verder staan dan Vlaanderen.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Dat heeft de Vlaamse minister vanochtend in elk geval op de radio verklaard. Daar zullen we niet aan twijfelen.

Mevrouw Véronique Waroux (cdH) (*in het Frans*). – Ik denk echter dat we heel erg achterlopen. Ten opzichte van de buurlanden en andere regio’s in de wereld haalt België, zelfs al gaan we vooruit, geen uitstekende resultaten. Uiteraard zijn de 142 maatregelen van het Waalse *Plan Air-Climat-Énergie*, waarbij verschillende ministers betrokken zijn, belangrijk. Er werd al heel wat vooruitgang geboekt.

Enerzijds is er de nieuwe wet op de ruimtelijke ordening (CoDT) – ik heb de besprekingen gedurende acht maanden gevolgd – voor het ontwikkelen van hernieuwbare energie, in het bijzonder windenergie. Dat is belangrijk, vooral omdat buurtbewoners zich heel vaak tegen de installatie van windmolens verzetten. Dat is een mentaliteitsprobleem.

Anderzijds is er op het vlak van energie-efficiëntie maatregelen in openbare gebouwen al heel wat gebeurd. Dat zal nu worden uitgebreid

naar kleine en middelgrote bedrijven. Energie-efficiëntie zal worden aangemoedigd.

We kunnen het ons dus niet veroorloven te wachten op de federale regering, maar er is wel nood aan een grotere samenhang. We rekenen op het Nationaal Klimaatplan en op het interfederaal Energiepact voor een gemeenschappelijke terminologie op grond waarvan de Gewesten hun maatregelen en resultaten kunnen vergelijken en elkaar kunnen versterken. In plaats van een strijd te leveren om de beste te zijn, moeten de Gewesten zo snel mogelijk samen vooruitgaan.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Mijnheer Henry, ik zie dat u niet dezelfde mening bent toegedaan.

De heer Philippe Henry (Ecolo) (*in het Frans*). – Ik ben het niet eens met meerdere uitspraken die hier werden gedaan. We staan inderdaad niet ver, iedereen heeft heel veel vertraging: de internationale gemeenschap, Europa, en België des te meer. We moeten dus bescheiden zijn en in de eerste plaats actie ondernemen. Gelukkig wordt het *Plan Air-Climat-Énergie* als een vooruitgang beschouwd. Ik heb zelf het initiatief genomen voor het decreet dat de basis vormt voor dat plan, maar er moet nog heel wat gebeuren.

Ik ben het helemaal niet eens met de visie van de heer Gryffroy over de intra-Belgische samenwerking. De Gewesten moeten inderdaad voor heel wat aangelegenheden het voortouw nemen. Net zoals de heer Crucke ben ik niet nostalgisch en wens ik niet terug te keren naar een België dat niet meer bestaat. De gewestregeringen moeten elk hun eigen beleid voeren, ze beschikken hiervoor over enorm veel hefboomen. Ze moeten veel meer doen voor hernieuwbare energie, energie-efficiëntie enzovoort. Maar op een bepaald moment overlappen de bevoegdheden elkaar en zijn ze aan elkaar gekoppeld.

De vertegenwoordigers van de bedrijven hebben er daarstraks op gewezen dat een bedrijf wordt geconfronteerd met verschillende regeringen tegelijkertijd, met overlappingen tussen de verschillende deelstaten van het land. Vaak is het bedrijf zelf aanwezig in de verschillende deelstaten. Het wordt dus heel ingewikkeld en soms zijn de maatregelen tegenstrijdig. Het is onjuist te beweren dat hernieuwbare energie een uitsluitend gewestelijke bevoegdheid is. Bepaalde aspecten zijn federaal – we hebben het dan nog niet over de offshore, de internationale onderhandelingen

en de koppeling van de interne en externe netten. Er is ook nog het fiscale luik. Sommige hefboomen worden gebruikt door de verschillende beleidsniveaus, met gevolgen voor de andere. Men moet absoluut een manier vinden om intenser samen te werken.

Ik ben het ook niet eens met mevrouw Waroux. Het is niet aan de federale regering om het nationaal energiebeleid uit te stippelen, dat moet samen worden bepaald. De federale overheid kan uiteraard initiatieven nemen, maar de andere beleidsniveaus evenzeer. In België heeft geen enkele macht een overwicht op de andere, de bevoegdheden zijn gelijkwaardig en alle regeringen moeten dus gezamenlijk beslissen om een minimaal gemeenschappelijk kader te creëren, in overleg met alle stakeholders. Dat is nu nog helemaal niet het geval.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Mevrouw Morreale, volgens de heer Henry doet het Waalse Gewest niet voldoende.

Mevrouw Christie Morreale (PS) (*in het Frans*). – Inzake klimaatdoelstellingen doen we alleszins niet genoeg. Als men een stap doet, dient het tot niets te kijken wat er achter u gebeurt. Het komt erop aan snel de doelstelling halen, maar dat is spijtig genoeg nog niet voor onmiddellijk. We moeten allen in dezelfde richting gaan, en sneller. Dat Vlaanderen een beetje achter ligt op ons, is niet zo belangrijk. Elkeen moet zijn verantwoordelijkheid nemen en de fouten niet meer bij de andere bevoegdheidsniveaus leggen. Ik ben het niet helemaal eens met het beleid van de federale minister van Energie. Men kan hierover discussiëren, maar iedereen heeft zijn deel van de verantwoordelijkheid in het feit dat de koppeling van het beleid te wensen over laat. We moeten met elkaar leren communiceren, we moeten ervoor zorgen dat alle onderdelen in elkaar passen, want het gaat zowel om federale als om gewestelijke bevoegdheden. Alles is gekoppeld. De federale studies over milieufiscaliteit en de koolstoftaks zijn bijvoorbeeld interessante elementen. We zitten allemaal in hetzelfde schuitje en de verantwoordelijkheid is gemeenschappelijk. Het Waalse Gewest neemt verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld in het kader van de Nationale Klimaatcommissie (NKC). Politieke spelletjes mogen de toekomstige akkoorden niet beïnvloeden, vandaar het belang van een gezonde wedijver.

Er is trouwens heel wat te doen rond de NKC; het zou goed zijn om in het kader van het hoofdstuk ‘Energie’ eensgezind te handelen.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Schiltz, mevrouw Morreale gebruikte een mooi beeld: we moeten de boot in de juiste richting krijgen. De vraag is: wie moet de kapitein zijn op het schip? Moeten de regeringen het heft in handen nemen? Moet de premier het dossier naar zich toetrekken?

De heer Willem-Frederik Schiltz (Open Vld). – Het beeld dat een schip moet geleid worden door een kapitein, geldt voor een schip, maar voor de maatschappij zijn we van dat beeld aan het afstappen. Het beeld van een schitterende leider die op dictatoriale wijze met de meeste kennis van zaken bepaalt waar de maatschappij naar toe moet, is achterhaald.

Het gaat over een transitie die een enorme impact zal hebben. Men kan zoiets maar organiseren als elke matroos op het schip ervan overtuigd is en als elke matroos zijn expertise kan inbrengen. Het zijn de matrozen die het schip doen varen. Het is dus belangrijk om te benadrukken dat dergelijke beslissingen niet door een geniale minister kunnen worden genomen, maar door de maatschappij in haar geheel. Het inzetten op participatietrajecten is van cruciaal belang. De informatie over de kosten en de baten, over de manier waarop we de transitie inzetten, moet transparant tot bij de burgers worden gebracht.

De heer Björn Crul. – Daar zijn we het allemaal over eens. De vraag van de bedrijven is: geef ons een kader, laat ons opnieuw investeren, maar geef ons een regelgevend en een fiscaal kader, een kader rond subsidies. De vraag is hoe we op het Belgische niveau tot dat kader komen. Wie zal actie ondernemen, wie brengt de partijen die daarover moeten beslissen rond de tafel?

De heer Willem-Frederik Schiltz (Open Vld). – Dat zal alleen lukken als alle partijen daarachter staan. Dat is de reden waarom de klimaatresolutie geslaagd is, waarom er een energiepact is. Er is niet één persoon die nu even zal zeggen hoe het moet om alle bedrijven tevreden te stellen omdat men liever een slecht of een half kader heeft dan geen kader. De transitie zal zo ingrijpende effecten met zich brengen, en het gaat over zo een lange termijn dat er alleen een kader tot stand kan komen als er een groot draagvlak is. Op het moment dat er een draagvlak is, zal iedereen een kader tot stand willen brengen.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Bothuyne, in het Vlaams parlement is er een kamerbreed draagvlak. Kan een interparlementaire commissie worden overwogen om tot een energievisie te komen?

De heer Robrecht Bothuyne (CD&V). – Dat staat in onze resolutie. Er is geen boot, maar een vloot van verschillende overheden en niveaus – Europees, federaal, deelstaten, lokale overheden, de bedrijven, de burgers – die in dezelfde richting moet kunnen varen. We hebben instrumenten waaronder ENOVER, het overlegorgaan tussen de energieministers. Dat orgaan vierde vorig jaar zijn vijftiende verjaardag, maar er was weinig reden tot vieren. Ik ben blij met de reactie van de heer Crucke: het is inderdaad aan het parlement om de coördinatie mee vorm te geven. Dat doen we op Vlaams niveau inzake energie en klimaat. We sturen de regering vanuit het parlement. De verschillende parlementen zijn perfect in staat om, elk vanuit zijn bevoegdheid, het project vorm te geven, met de gewesten en de federale overheid.

De heer Björn Crul. – Hoe ziet u de methodiek om de vloot aan te sturen, mijnheer Beenders?

De heer Rob Beenders (sp.a). – Collega Schiltz heeft gelijk als hij zegt dat niet één man of vrouw het energiepact met de deelstaten en het federale niveau kan realiseren. Vandaag zien we wel dat één minister het dossier tegenhoudt. In de fase waarin we nu zitten, moet het worden gecoördineerd, misschien wel door de premier. Het dossier is belangrijk genoeg om een timing voorop te stellen en het vooropgestelde tijdschema te kunnen halen. Wat mij betreft, kan de premier in de huidige fase een rol spelen.

Daarnaast kan er overleg zijn tussen het federale niveau en de gewesten. Dat was in elk geval de ambitie van de resolutie die we in het parlement hebben goedgekeurd. We stellen vast dat het vandaag niet lukt. Er moeten nog heel wat stappen worden gezet om het overlegmodel te realiseren. De ambities die vandaag werden geformuleerd, zorgen er toch blijkbaar niet voor dat het kader, dat broodnodig is voor de ondernemers, er snel komt. Ik ben er voorstander van om, eens het energiepact er is – en laten we hopen dat het er in deze legislatuur komt – te laten monitoren door stakeholders die de minister of de regering ter verantwoording kunnen roepen wanneer een tegenstrijdig beleid wordt gevoerd. Ik vrees immers dat de onduidelijkheid zal blijven als het dossier na deze legislatuur in politieke handen blijft.

De heer Björn Crul (in het Frans). – Mijnheer Crucke, is dat iets voor mijnheer Michel?

De heer Jean-Luc Crucke (MR) (*in het Frans*). – Denkt u niet dat hij al genoeg werk heeft op dit moment? Men begaat een grote fout als men het dossier probeert te personaliseren. Degenen die mij kennen, weten dat ik een bepaalde vrijheid van denken en spreken heb. Ik zal hier dus niet het omgekeerde zeggen van wat ik in het Waals Parlement zeg. Ik ben er niet om de advocaat te spelen van om het even wie.

Ik geloof daarentegen dat in de politiek, zoals in het leven, de relaties tussen mensen belangrijker zijn dan men denkt. Er is de politieke filosofie, er zijn de ideologieën en er is het budget. Eens een route is uitgestippeld, moet men zich eraan houden.

Ik herhaal dus dat de parlementsleden moeten ophouden de woordvoerder van een minister te zijn. Mijn partij zit in Wallonië in de oppositie en federaal in de meerderheid. Ik zeg niet tot de Waalse minister van Energie: ‘Paul, je doet niets!’ Ook al denk ik het soms... ik zeg hem dat we verder kunnen gaan als we samenwerken.

Klimaat, energie en mobiliteit zijn boeiende thema’s. Het zijn maatschappelijke thema’s die een revolutie van leefwijze, mentaliteit en gewoontes impliceren. Wie van ons is naar hier gekomen met de trein? (*Vingers worden opgestoken*) De helft is niet met de trein gekomen. Dat is spijtig, want als bijna iedereen de trein zou nemen, betekent dat dat we onze gewoontes veranderd hebben en dat we zijn vooruitgegaan.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Gryffroy, toen ik daarnet de suggestie deed over de premier, zag ik u zuchten.

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Inderdaad, tot hier toe spelen verschillende krachten. Als we de coördinatie aan de premier overlaten, dan zal het gevoel ontstaan dat hij het wel allemaal zal doen en wij, vanuit de regionale parlementen, achterover kunnen leunen. Daar ben ik het absoluut niet mee eens. We moeten ophouden met naar elkaar te kijken. Nogmaals, de centrale opslag en de batterijtechnologie zijn zuiver gewestelijke bevoegdheden. Daar moeten geen afspraken over worden gemaakt met het federale niveau. Elia stelde bijvoorbeeld een rapport op over de productie die de komende vijf tot tien jaar nodig zal zijn. Daarvoor moet met aannames worden gewerkt omdat men het lokale en regionale verbruikersprofiel niet kent. De regio’s kunnen dat perfect uitwerken. Vanaf 2019 kunnen we trouwens perfect zien wat de verbruikersprofielen zijn.

De heer Björn Crul. – Iedereen is het erover eens dat we nood hebben aan een Belgische energievisie, zeker ook om te beantwoorden aan de Europese doelstellingen. Elke regio zal eigen initiatieven nemen, daar is iedereen het over eens. Maar er zal op een bepaald moment een coördinatie moeten gebeuren. De vraag is wie het initiatief zal nemen?

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Ik denk niet dat een premier het dossier naar zich toe moet trekken. Zoals we in het Vlaams parlement hebben gedaan, over de partijgrenzen heen, kunnen de Vlaamse parlementsleden samenzitten met de parlementsleden van de andere regionale parlementen en onderzoeken of ook zij tot een kamerbrede resolutie kunnen komen. Dan ontstaat er een breed draagvlak en komt er druk van onderuit en dan zal de regering zich snel aanpassen in de goede richting.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Schiltz, een bottomup approach vanuit alle parlementen samen?

De heer Willem-Frederik Schiltz (Open Vld). – Absoluut, een soort nationale parlementaire klimaat- en energiecommissie die de coördinatie op zich neemt.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Of eerder iets voor de Senaat, die toch de plaats voor een debat is.

Mevrouw Christie Morreale (PS) (*in het Frans*). – Ik ben het daarmee eens. Ik denk dat in een federale Staat als de onze, een Staat die moet rijpen, de Senaat toch een plaats is waar zowel de deelstaten als het federale niveau terug te vinden zijn en waar gedebatteerd wordt. In plaats van deze instelling te laten inslapen, zou de Senaat een operator kunnen zijn die in staat is de coördinatie te verzekeren en waar de verschillende meerderheden aanwezig zijn. Ik vermoed dat de voorzitter me niet zal tegenspreken. Daarom hebben we een evaluatieverslag waarin de parlementsleden proberen zich die materie eigen te maken. De rol van de parlementsleden is input geven, controleren en initiatief nemen.

Mevrouw Véronique Waroux (cdH) (*in het Frans*). – We maken een grondige analyse van de disfuncties in de huidige situatie.

Ik wil de heer Henry toch verduidelijken dat het niet de federale minister is die ons de cijfers moet opdringen. We hebben iemand nodig die keuzes maakt en coördineert; de verschillende doelstellingen moeten besproken

worden met de regeringen, de actoren en de burgermaatschappij, met inbegrip van de intercommunales, die vaak worden vergeten.

De heer Crucke had het over het parlementaire werk. In Wallonië waren we fier over het CETA-debat. Parlementsleden, de senatoren in het bijzonder, kunnen druk uitoefenen. In een commissie van de Senaat vestigde een vertegenwoordiger van Greenpeace gisteren onze aandacht op het feit dat we veel over *burden sharing* of een verdeling van de inspanningen spreken. Volgens hem is het beter te spreken over de verdeling van de kansen en de opportuniteiten. We denken na over de oprichting van een permanente senaatscommissie Klimaat, die de stakeholders zou bijeenbrengen en elk jaar de resultaten zou evalueren.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Schiltz, is de Senaat het gepaste forum om de dialoog op gang te brengen?

De heer Willem-Frederik Schiltz (Open Vld). – Ik zetel niet in de Senaat, maar ik ben wel de energie- en klimaatspecialist van mijn partij. Vandaag gaat het over energie, maar morgen over iets anders. In dat opzicht zou men de Senaat volledig moeten hervormen en ze laten bestaan uit ad hoc commissies waarnaar de regionale parlementen, afhankelijk van het onderwerp, parlementsleden kunnen afvaardigen. Als dat het geval is, dan is de keuze voor de Senaat een optie. Maar zolang dat niet het geval is, discussiëren in de Senaat enkele senatoren over alle wereldproblemen en mogen wij af en toe eens op bezoek komen om een debat te voeren. Ik ben zeer dankbaar ik nog eens in dit huis mag vertoeven, maar dat is niet voldoende. Het moet wel degelijk gaan over de parlementsleden die mee het dossier beheren.

De heer Andries Gryffroy (NVA). – We hebben toch het instituut Senaat niet nodig om met de regionale parlementen onderling samen te zitten. Laten we gewoon met de verschillende parlementsleden die in de problematiek gespecialiseerd zijn, samenzitten.

De heer Björn Crul. – Maar het is toch vreemd dat ODE en EDORA u vandaag voor het eerst samenbrengt.

De heer Philippe Henry (Ecolo) (in het Frans). – We moeten er in elk geval voor zorgen dat het werkt. Ik ben het ermee eens dat de parlementen een belangrijker rol moeten spelen. Er zijn uiteraard twee niveaus. Langs de ene kant moet elk parlement instaan voor de regeringscontrole

en voor de opvolging in zijn gewestparlement. Anderzijds moet er overleg tussen de parlementen en tussen de regeringen zijn. Het overleg bestaat, maar het werkt niet echt goed.

Het is een beetje vreemd om te horen spreken over een nieuw interparlementair comité. Dat is normaal de bestaansreden van de Senaat, maar sommigen herkennen zich niet in die formule. We moeten in ieder geval een manier vinden opdat de verkozenen van de verschillende entiteiten met elkaar kunnen praten. Dat gebeurt al gedeeltelijk in de Senaat en het kan nog worden versterkt. We moeten nuttig gebruik maken van deze ontmoetingsruimte.

Ik zou een vergelijking willen maken. Ik heb een beetje de indruk dat ik op de Europese Milieuraad ben. Als ik de daar aanwezige ministers mag geloven, beschouwen alle regeringen milieu en duurzame ontwikkeling als centrale thema's. Indien de regeringsleiders vandaag in onze plaats waren komen spreken, zou het debat er waarschijnlijk heel anders hebben uitgezien. Daarom moeten we voorzichtig zijn met de engagementen van sommige sprekers. Ze spreken wellicht met volle overtuiging, maar jammer genoeg is er een grote kloof tussen die engagementen en de prioriteiten van de huidige regeringen. Het overlegcomité zal bijvoorbeeld een energietransitiepact eerlijk gezegd niet vooruit helpen als geen enkele regering een dergelijk pact bovenaan de agenda plaatst. Het gaat over een echte politieke vraag die wordt gesteld aan de verschillende niveaus.

De heer Björn Crul. – Een laatste vraag aan u allen: op welke manier kunnen we de energietransitie en het energiepact op korte termijn realiseren?

De heer Robrecht Bothuyné (CD&V). – Deze week is in het Vlaams parlement een belangrijke voorzet gegeven met de klimaatresolutie. De Vlaamse regering organiseert op 1 december een klimaat- en energietop waarop ze haar prioriteiten zal vastleggen. Ze zal daarover in debat gaan met alle actoren op het terrein en ook in het parlement. We moeten de uitgestoken hand van een aantal collega's hier aannemen om de interfederale visie mee vorm te geven vanuit het parlement. We zijn dus begonnen en moeten nu zo snel mogelijk in actie treden.

De heer Willem-Frederik Schiltz (Open Vld). – U vraagt naar *the silver bullet*, naar *the one big thing*. Welnu, op de muur van de Gentse universiteit staat: *The next big thing will be a lot of small things*. De

klimateeresolutie is een iets minder klein ding, maar dat we hier zitten en dat ook in de regionale parlementen de klimaat- en energieagenda hogerop wordt geduwd is een positieve evolutie. De bedrijven stellen oplossingen voor en vragen de overheid een aantal grendels weg te nemen en een kader te creëren. Ook de burgers kiezen een leverancier die hernieuwbare energie levert. De beweging is ingezet. We moeten ervoor zorgen dat we niet in de weg lopen en op tijd alle partijen bij elkaar brengen om tot het energiepact te komen.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Mijnheer Crucke, hoe kunnen we de zaken versnellen?

De heer Jean-Luc Crucke (MR) (*in het Frans*). – Er moet een klimaatpact komen, een kader zoals beschreven door de industriëlen die we daarnet hebben gehoord. Over dat kader moet een consensus bestaan.

Ik wil onderstrepen dat een mentaliteitswijziging nodig is. Indien de conferentie van vandaag vijf jaar geleden had plaatsgehad, zouden we misschien hetzelfde publiek gehad hebben in de zaal, maar er zou geen interesse geweest zijn van buitenaf. Vandaag zijn de parlementsleden geïnteresseerd in het onderwerp omdat het een beetje sexy is. De gewone sterveling weet dat hij energie nodig heeft om te leven, maar ook dat hij bezig is de wereld om zeep te helpen als hij zijn manier van zijn, van leven, van delen niet verandert, kortom als hij zelf niet verandert. Dat is een positief punt.

Aan dat pedagogisch aspect kunnen we werken. Daardoor zullen sommige oplossingen, die niet altijd aangenaam zijn, beter aanvaard kunnen worden. We zullen niet rijk worden van die oplossingen. Integendeel, we zullen een beetje meer moeten bijdragen. Maar zodra uitgaven ter sprake komen, steigert de burger. Daarom ben ik ervan overtuigd dat dit dossier de logica van de politieke partijen moet overstijgen. We moeten tegenover onze kiezers allen de moed tonen om een gemeenschappelijke taal te hanteren en te zeggen dat het morgen duurder zal zijn om langer mee kunnen.

Mevrouw Véronique Waroux (cdH) (*in het Frans*). – Een pact is absoluut noodzakelijk. Ook zou de Nationale Klimaatcommissie versterkt moeten worden. Het gaat er niet om het wiel opnieuw uit te vinden of alles een nieuwe verpakking te geven. Deze commissie levert bijzonder goed werk en beschikt over een grote technische expertise. De

duurzaamheid van haar financiering moet gewaarborgd worden. Het politieke luik schept echter problemen. Daar ligt de oorsprong van ons idee voor een interfederaal agentschap, opdat zoveel mogelijk politieke machten eraan zouden deelnemen. De raad van bestuur zou de verschillende entiteiten verenigen. Het zou tevens een ontmoetingsplaats zijn, die het mogelijk zou maken vooruitgang te boeken. Verschillende dossiers zouden er behandeld kunnen worden, maar een doorgedreven beraad over de CO₂-taks zou zeker één van de elementen van versnelling kunnen zijn.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Beenders, wat is voor u de hefboom om tot een energievisie en energiepact te komen?

De heer Rob Beenders (sp.a). – Ik denk dat er vooral de politieke wil en durf moet zijn om keuzes te maken. Als we die stap durven zetten, kan het sneller gaan dan iedereen denkt. We hebben vandaag in elk geval geen nood meer aan honderd structuren om tot de inhoud van het pact te komen. Laten we nu de stakeholders betrekken en afronden. Dan kan misschien een energiepact worden gesloten op een termijn die korter is dan we vandaag denken.

De heer Björn Crul. – Mijnheer Gryffroy, hoe komen we op een kortere termijn tot een energiepact?

De heer Andries Gryffroy (NVA). – Dat we hier samenzitten en dat er in het Vlaams parlement kamerbreed een resolutie werd gestemd, betekent dat we afstappen van het ideologisch debat. Er is nu een feitelijk debat. Dat is ook nodig om te vermijden dat het bij de burgers overkomt als een theoretische discussie. Als we werken op basis van feiten en cijfers, op basis waarvan opties kunnen worden genomen en een kader kan worden gemaakt, kan een draagvlak worden gecreëerd en kan de markt werken. Een verbruiker of de markt redeneert immers altijd vanuit het standpunt: ‘wat zit er in voor mij’. Laat ons voor de bevoegdheden die niet regionaal zijn, samenzitten met de andere parlementen. We kunnen misschien nog van elkaar leren. Laten we daar geen instituut of ministers bij betrekken.

De heer Björn Crul (*in het Frans*). – Wat is volgens u de hefboom, mijnheer Henry?

De heer Philippe Henry (Ecolo) (*in het Frans*). – In een dringende situatie moeten we alle hefboomen gebruiken. Degenen die iets willen doen

voor de transitie, kunnen dat op de verschillende niveaus doen, complementair aan elkaar.

Er moet een omslag plaatsvinden. We hebben een nationaal energiepact nodig, liever vandaag dan morgen, dat via een intergouvernamenteel akkoord tot stand moet komen. Dat neemt niet weg dat elk parlement kan werken, het beleid kan opvolgen of contacten kan aanknopen met het middenveld en de andere assemblees, maar uiteindelijk zal er een akkoord nodig zijn tussen de regeringen, want zo werkt België.

We moeten dus aan de verschillende hefboomen werken. Sommige tekenen, in ieder geval langs politieke zijde, zijn positief: veel van wat gezegd is vandaag, zou tien jaar geleden niet gezegd zijn geweest. We gaan zeker vooruit, maar de tijd dringt en de actie volgt niet altijd.

Mevrouw Christie Morreale (PS) (*in het Frans*). – Men reageert wel wanneer men ertoe verplicht wordt. Men moet zich inzetten voor de maatschappelijke en menselijke aspecten die de energietransitie meebrengt. Ik denk aan een soort bewustwording naar analogie van de Klimaatconferentie in Parijs. We hebben het akkoord van Parijs ondertekend en hebben het vorige week in het Waals parlement geratificeerd, dat is bijzonder positief. Dit akkoord is trouwens sinds november van toepassing. Het kader is vastgelegd en wij moeten nu de maatregelen uitwerken om de doelstellingen te bereiken. De maatregelen van de respectieve regeringen zijn uiteraard niet voldoende. We moeten dus veel verder gaan om de doelstellingen van Parijs voor 2020, 2030 en 2050 te halen.

Persoonlijk vind ik het spijtig dat er geen verplichtingen worden opgelegd. Een dwingend karakter zou ons kunnen helpen om de vooropgestelde Europese doelstellingen te halen, maar we zullen er niet geraken zonder de wil, zonder dialoog, en zonder de conflicten tussen de partijen te overwinnen. We moeten een goede, constructieve en transparante methode aannemen. Zodra we zullen begrepen hebben dat we rekening moeten houden met de economische dimensie, het sociale en het milieuaspect – hier is het geen kwestie van kosten, maar van een grondige maatschappelijke wijziging die onze manier van leven op deze planeet zal veranderen –, zal onze verhouding met de anderen, onze wijze van vervoer en huisvesting veranderen. De meeste mensen zullen deze uitdaging als positief ervaren, zonder zich vragen te stellen over het financiële aspect. Dit is een van de vele thema's waarvoor onze partij zich inzet.

De heer Björn Crul. – Ik onthoud vooral dat de dialoog tussen alle partijen en alle niveaus in België heel belangrijk is.

Hartelijk dank voor de deelname aan dit panel.

Conclusies door EDORA en ODE: Boodschap aan de beleidsverantwoordelijken

Mevrouw Noémie Laumont (*in het Frans*). – De energietransitie is een grote uitdaging voor onze samenleving. Ze moet ervoor zorgen dat verbruikers, gezinnen en bedrijven zeker kunnen zijn van een duurzame, concurrerende en betaalbare energievoorziening. De problematiek is ruimer dan de vragen naar bevoorradingszekerheid in de elektriciteitsproductie en de geplande kernuitstap. Tegelijk moet ook de vraag verminderd worden, moeten de energiebronnen gediversifieerd worden, onder meer door gebruik te maken van hernieuwbare energie, en moet de marktwerking verbeterd worden.

In België ontbreekt een coherent omvattend energiebeleid waarmee deze energietransitie en onze energievoorziening kan ondersteund worden, zowel op korte als op lange termijn. Dat het nucleaire dossier opnieuw de actualiteit beheerst, is daar een steeds weerkerend symptoom van. EDORA en ODE roepen de beleidsmakers op om dringend een gemeenschappelijk Belgisch energiebeleid uit te stippelen. Een dergelijk beleid is een noodzakelijke en dringende voorwaarde om een, zo mogelijk gunstig, maar vooral stabiel investeringsklimaat tot stand te brengen, zoals gevraagd door de bedrijven die we vanochtend gehoord hebben. Als verenigingen van bedrijven die actief zijn in de sector van de hernieuwbare energie en de waardeketen van de energietransitie, hebben we willen bijdragen aan de reflectie en hebben we onze stukjes van de puzzel willen aanreiken. Christie Morreale heeft erop gewezen dat de visie op een drieledig optimum gestoeld moet zijn: een optimaal evenwicht tussen de energie, de milieu- en de sociaaleconomische componenten.

Het optimum inzake energie moet gebaseerd zijn op een in wezen hernieuwbare, gediversifieerde en evenwichtige energiemix, die kan leiden tot de geleidelijke vervanging van fossiele brandstoffen en splijtstoffen en die de toegang tot energie verbetert. Door vooral in te zetten op meer energie-efficiëntie moet op betrouwbare wijze de energielevering worden verzekerd, evenals de flexibiliteit van het systeem, zowel wat de vraag betreft, als op het vlak van de productie of de opslag van die ambitieuze en evenwichtige mix van hernieuwbare energie.

Het sociaaleconomische optimum moet gebaseerd zijn op een economische en sociaal aanvaardbare energieprijis, die de duurzame ontwikkeling van lokale sociaaleconomische netwerken in de hand kan werken.

De voorkeur moet worden gegeven aan kwaliteitsvolle projecten en technologische oplossingen. Het energiebeleid moet bijdragen aan onze energieonafhankelijkheid en aan meer evenwicht op onze handelsbalans. Het moet ook het juiste evenwicht nastreven tussen de bescherming van de competitiviteit van de ondernemingen en de koopkracht van de verbruikers, ook van de zwaksten onder hen.

Het derde optimum, dat niet het minste is, is het milieuoptimum dat moet leiden tot een economie met een verminderde CO₂uitstoot door het promoten van duurzame oplossingen die de risico's voor mens en milieu verkleinen.

Daarom moet die visie op coherente wijze op het Belgische niveau worden opgebouwd. Daarbij moet rekening worden gehouden met alle spelers in de energiesector. Ze zou ook over de regeerperiodes heen stand moeten houden.

Het moet een coherente visie zijn, omdat de energiesystemen van de drie Gewesten en van de federale overheid, en de beleidsbeslissingen die ze aansturen, onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het is van cruciaal belang, en dat weet iedereen hier, dat elke regering haar eigen strategie kan uitstippelen op basis van haar eigen bevoegdheden om zo maximaal de eigen mogelijkheden en specifieke kenmerken te benutten. Die strategieën moeten evenwel ook stroken met elkaar en op elkaar worden afgestemd om zo een echte nationale strategie te kunnen vormen. Het moet ook een geïntegreerde visie zijn die zo goed mogelijk de drie energiesectoren van elektriciteit, warmte en transport op elkaar laat inspelen en met elkaar laat interageren. Een geïntegreerde visie behelst een reflectie over alle energiebronnen en houdt rekening met alle technologische hefboomen en mogelijke gedragswijzigingen die kunnen leiden tot bevoorradingszekerheid, en die de transitie naar een duurzame energiemix kunnen bewerkstelligen.

Die noodzakelijke integratie wordt perfect geïllustreerd door één van de voorbeelden die vanochtend werden besproken, namelijk de transportsector, een belangrijke speler in de vermindering van de CO₂uitstoot, waarvoor tot nog toe maar weinig is gedaan. Er is een grote interactie tussen deze sector en de andere. Vanochtend gaven Colruyt en NSIDE al aan hoe het gebruik van aardgas onder druk (CNG) en dus van biogas, kan worden gepromoot, evenals het gebruik van elektrische voertuigen en voertuigen op waterstof, die de mogelijkheid bieden om onze

CO₂ uitstoot drastisch te verminderen, maar tegelijkertijd ook een enorme bron van flexibiliteit zijn, die we in de toekomst nodig zullen hebben.

Ik neem een ander voorbeeld dat al is aangehaald. Waarom hebben we op korte termijn nood aan een geïntegreerde en coherente visie voor de verzekering van onze elektriciteitsvoorziening? Wanneer ze bij Elia vandaag concreet bekijken hoe ze ervoor gaan zorgen dat vraag en aanbod in de elektriciteitsvoorziening op elkaar afgestemd raken na de kernuitstap, evalueren ze de hoeveelheid flexibele megawatt die nodig zullen zijn om aan de vraag te beantwoorden. Dat zogenaamde flexibele structureel blok kan op verschillende manieren worden bereikt, zowel aan de zijde van de vraag als aan die van de productie. Oplossingen voor die flexibiliteit zijn momenteel voorhanden in het transportnetwerk, maar vooral in het distributienetwerk. Dat betekent dat alles wat de Gewesten zullen doen ter bevordering van flexibele productie, productie van hernieuwbare energie, vraagsturing en energie-efficiëntie, een grote impact zal hebben op het dekken van dat flexibel structureel blok.

Om de energietransitie een boost te geven, hebben we samen met ODE een aantal prioritaire transversale hefboomen geïdentificeerd die naar onze mening moeten worden opgenomen in een gemeenschappelijke energievisie. We hebben er vanochtend twee vermeld: een gemeenschappelijk vervoers- en mobiliteitsbeleid ontwikkelen en de zekerheid van de elektriciteitsvoorziening die samen gezien moet worden met de interactie met de andere energiesectoren en met het beleid van de Gewesten. Dat betekent onder meer het gezamenlijk stimuleren van de flexibiliteitsmarkt en het bereiken van overeenstemming over het gewenste niveau van energieonafhankelijkheid: in welke mate willen we afhangen van de invoer om onze elektriciteitsbevoorrading veilig te stellen? Onder de mogelijke hefboomen om onze transitie naar een koolstofarme mix te boosten, lijkt die van de milieutaxshift mij bijzonder aan te bevelen, een maatregel die van nature transversaal is.

De heer Postiaux van Solvay wenst zo'n taxshift en houdt daar al rekening mee in het bedrijfsbeleid. Hij legde het beginsel heel eenvoudig uit: de externe kost wordt doorgerekend in de prijs om zo het gewenste gedrag te krijgen, namelijk een vermindering van de uitstoot. Het principe van die shift bestaat erin die opbrengst te gebruiken om op andere plaatsen de fiscaliteit te verlichten. We vragen de beleidsmakers dus om gezamenlijk een hervorming van de milieufiscaliteit te overwegen en een koolstoftaks in te voeren voor de niet-ETS-sectoren om vervolgens de

budgettaire neutraliteit te beogen door de lasten te verlagen voor wie daaraan bijdraagt.

Ik denk dat er tijdens dit debat een zekere eensgezindheid merkbaar was over het doel om onze samenleving op lange termijn koolstofvrij te maken. Alle spelers, ook de bedrijven, zijn het erover eens dat het van belang is dringend te komen tot een coherente en geïntegreerde Belgische energievisie op basis waarvan we ons resoluut en duurzaam kunnen inzetten voor de energietransitie en het vereiste investeringsklimaat daarvoor te creëren. Dat zou over de regeerperiodes heen moeten gebeuren. Een spreker had het over een publiek-private samenwerking (pps) waar iedereen bij betrokken wordt: bedrijven, burgers, coöperaties, intercommunales, enzovoort.

De energievisie moet alle energiesectoren omvatten, zowel transport als warmte als elektriciteit. Het is al gezegd, het gaat niet enkel over elektriciteitsproductie na de kernuitstap. Prioritair moet gefocust worden op energie-efficiëntie en op flexibiliteit op het vlak van de productie, de vraag en de opslag, en dit door gebruik te maken van een ambitieuze en evenwichtige mix van hernieuwbare energie.

Er moeten ambitieuze doelstellingen worden vastgelegd qua energie-efficiëntie en hernieuwbare energieproductie, in de eerste plaats tegen 2030. Zoals Philippe Henry al zegde, is het hiervoor hoog tijd. Het doel moet merkbaar hoger liggen dan het cijfer van 20 procent dat meestal genoemd wordt en gepaard gaan met voluntaristische maatregelen. Zich een doel stellen is goed, maar het is beter zich daartoe de nodige middelen te verschaffen.

Er moet overeenstemming gevonden worden over het beleid inzake energieonafhankelijkheid dat we willen uitstippelen, als we willen vermijden dat het debat over de kernuitstap en een aangepaste elektriciteitsproductie in een kringetje blijft ronddraaien.

Als dat de basis is van de visie die we willen ontwikkelen, hoe kunnen we dan politiek de structurele en conjuncturele moeilijkheden, de links-rechtse en Vlaams-Waalse tegenstellingen overstijgen om tot een coherente en geïntegreerde visie te komen?

Hoe komen we hiermee vooruit? Er werden al denksporen naar voren geschoven. Politiek lijkt het weinig opportuun de bevoegdheden voor

energie te herfederaliseren. Ik denk dat het weinig zal opleveren om de hete aardappel naar de eerste minister toe te schuiven.

De parlementen kunnen hierin een rol spelen, maar er is geen eensgezindheid over de manier waarop ze het best kunnen samenwerken. Moet dit gebeuren in de Senaat zoals hij nu bestaat, of moet de werkwijze binnen die Senaat veranderd worden? Moet er een bijkomend interparlementair comité komen? Of moet vooral gewerkt worden in de bestaande overleggroepen zoals de NKC of ENOVER, met een alternerend voorzitterschap, en – persoonlijke suggestie – met een goed afgebakend mandaat in een bepaald tijdspad? Hoe zal dat worden opgevolgd?

De bedrijven die bij ons zijn aangesloten, hebben hun wil getoond om de technologische oplossingen voor morgen te bedenken en ze op de markt te brengen. Ze zijn daar al mee bezig, maar vragen een kader om verder vooruitgang te kunnen boeken. ODE en EDORA roepen de politieke leiders op om concrete stappen te zetten met het oog op het bepalen van een gemeenschappelijke energievisie.

Er is een grondige bewustwording aan de gang. We zijn blij met de grote belangstelling voor dit colloquium. We zullen de reflectie blijven voeden. Het visiedocument van ODE-EDORA is beschikbaar op onze website. Een deel van de verantwoordelijkheid behoort toe aan de politiek. We kunnen over een jaar opnieuw bijeenkomen om te kijken welke vooruitgang er is geboekt.

Ik dank u allen voor uw deelname vanuit de bedrijven en vanuit de federale en deelstaatarlementen. Er werden veel nieuwe ideeën uitgewisseld. Er is manifest enthousiasme, er is een groot momentum en daar ben ik blij om. Ik dank in het bijzonder Senaatsvoorzitster Defraigne en haar team, die ons hier onthaald hebben en zonder wie dit evenement niet mogelijk was geweest. (*Applaus*)

Verantwoordelijke uitgever: Gert Van der biesen, secretaris-generaal van de Senaat

Drukkerij van de Kamer van volksvertegenwoordigers

